

П І Д П О К Р О
В О М Б О
Г О Р О Д И Ц І

О Д Н О Д Н І В К А
з нагоди
ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА УПА
У ЮВІЛЕЙНОМУ РОЦІ — 40-РІЧЧЯ —
УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

СВЯТА ПОКРОВА — ОПІКУНКА У.П.А.

10. X. 1982.
КЛІВЛЕНД, ОГАЙО

М. Мінський

Поляглим повстанцям

Присвячую Головному Командирові УПА — генералові Романові Шухевичеві — Тарасові Чупринці та усім поляглим героям-повстанцям. — 12. 9. 1975 р.

*Хай линуть пісні за роками,
Хай квітне минуле в думках.
Ми гимн піднімим голосами
Повстанців, що впали в боях.*

*Дзвени, наша пісне крилата,
Нагадуй потугу змагань,
Як лицарі бились в Карпатах
За Київ, Полтаву й Кубань.*

*Грими, наша пісне, щосили
Удвох із ревучим Дніпром...
В серцях наших сяють могили
Героїв, що сплять вічним сном.*

*Та слава про них не загине,
Не згасне й до бою наказ
За волю і честь України,
Що дав їм Чупринка Тарас!*

*Віщають легенди народні
Про смерть генерала УПА.
В лісах Білогорці сьогодні
Протоптана гніву тропа.*

*Той гнів там у помсту зростає,
Там сили підземні гудуть...
Повстанські чини не вмирають —
Вони ще й в піснях оживуть.*

*Розквітнуть і мрії повстанців,
Поховані в юних серцях...
Колись на могилах і в шанцях
Воскресне орлиний розмах!*

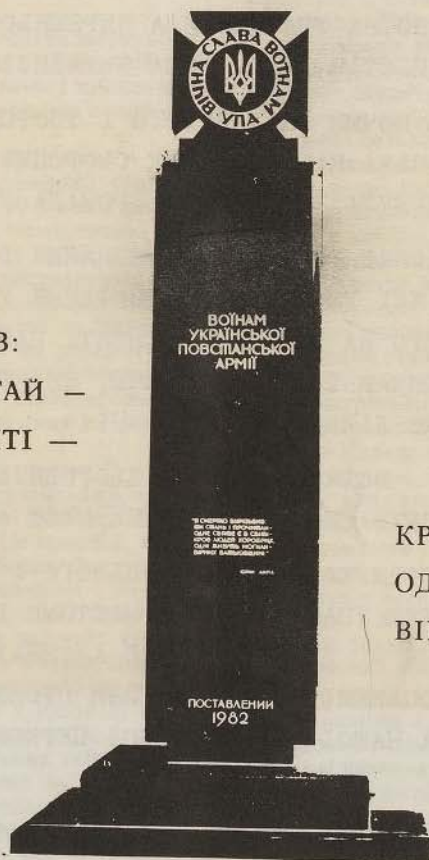
*Воскреснеш і ти, Україно:
Блисне булава над Дніпром!
А в небі весна журавлина
Озветься піснями кругом! ...*

ПАМ'ЯТНИК ПОЛЯГЛИМ ВОЇНАМ УПА В КЛІВЛЕНДІ

82

2

—◆—
Я СМЕРТЮ ВИРІЗЬБИВ:
ТИ СТАНЬ І ПРОЧИТАЙ —
ОДНЕ СВЯТЕ Є В СВІТІ —
—◆—

—◆—
КРОВ ЛЮДЕЙ ХОРОБРИХ,
ОДНІ ЖИВУТЬ МОГИЛИ —
ВІРНИХ БАТЬКІВЩИНИ!

Юрій Липа: „ЕПІТАФІЯ”

ДОЛОТА СКУЛЬПТОРА - ВОЇНА УПА, МИХАЙЛА ЧЕРЕШНЬОВСЬКОГО

(1942 — 14. X. — 1982)

СОРОКЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ, ЗАВЕРШЕННЯ ПОВУДОВИ СИМВОЛІЧНОГО ПАМ'ЯТНИКА ПОЛЯГЛИМ ВОЇНАМ УПА СТАЛО ДІЙСНІСТЮ: ПІСЛЯ МАЙЖЕ ДВОХ РОКІВ ПЛЯНУВАНЬ, ЗАХОДІВ І СТАРАНЬ, ЯК РІВНО-Ж ПІДГОТОВКИ ДО СВЯТКУВАНЬ З НАГОДИ ЙОГО ВІДКРИТТЯ -- СТОЇМО ОСТАТОЧНО ПЕРЕД ЦИМ ПАМ'ЯТНИКОМ ДОЛОТА СКУЛЬПТОРА, КОЛИШНЬОГО ВОЇНА УПА МИХАЙЛА ЧЕРЕШНЬОВСЬКОГО, ЩО ЙОГО, ЗА ПОЧИНОМ ДРУЗІВ-УПІСТІВ, ЗДВИГНУЛА УКРАЇНСЬКА СПІЛЬНОТА.

ТАК, ЯК КОЛИСЬ ПОЧИН ІНІЦІАТОРІВ І ТВОРЦІВ ДОБИ УПА ПІДДЕРЖАЛА ЦІЛА УКРАЇНСЬКА НАЦІЯ -- ТАК СЬОГОДНІ ПАМ'ЯТНИК ЦІЙ ГЕРОЇЧНІЙ ДОБІ ЗДВИГНУЛА УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА СПІЛЬНИМ ЗУСИЛЛЯМ.

З ЦІЄЇ НАГОДИ СЛІД ВИСЛОВИТИ ПРИЗНАННЯ І ПОДЯКУ НАШИМ ОЦЦЯМ ДУШПАСТИРЯМ, ЯКІ УМОЖЛИВИЛИ СТВОРЕННЯ УПІВСЬКОГО ЦВИНТАРЯ І ПОВУДОВУ ПЕРШОГО НА ЦЬОМУ КОНТИНЕНТІ ПАМ'ЯТНИКА УПА, ЯК ТАКОЖ УСІМ ЗБІРЩИКАМ І ЖЕРТВОДАВЦЯМ, ЯКІ ДОПОМОГЛИ ПЕРЕВЕСТИ ЗАДУМ У КОНКРЕТНЕ ДІЛО.

В І Т А Є М О ВСІХ УЧАСНИКІВ СЬОГОДНІШНІХ СВЯТКУВАНЬ -- ОСОБЛИВО ТИХ, ЯКІ ПРИВУЛИ З ВІДДАЛЕНИХ МІСТ АМЕРИКИ І КАНАДИ!

В ПОСЛАННІ ПАТРІАРХА КИЄВО-ГАЛИЦЬКОГО І ВСІЄЇ РУСИ, ЩО ПРИСВЯЧЕНЕ СОРОКЛІТТЮ УПА - ТА ЯКЕ МІСТИМО НА ЧІЛЬНОМУ МІСЦІ ЦЬОГО НАШОГО ВИДАННЯ - Д О Б А У П А ЗНАХОДИТЬ НАЙВІЛЬШ ЗАВЕРШЕНИЙ ВИСЛІВ ОЦІНКИ, З ПЕРСПЕКТИВИ ПРОЙДЕНИХ РОКІВ І ТЕРПІНЬ ГЛАВИ І БАТЬКА НАШОЇ СТРАДНИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ, БЛАЖЕННІШОГО ПАТРІАРХА ЙОСИФА.

ХАЙ ЦЕЙ ПАМ'ЯТНИК НАЙВІЛЬШ ГЕРОЇЧНІЙ ДОБІ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ СТАНЕ ПОЧАТКОМ СПОРУД ПОДІБНИХ ПАМ'ЯТНИКІВ СКРІЗЬ, ДЕ ТІЛЬКИ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА ЛЮДИНА, ЩОБ ПОВСЯКЧАСНО ПРИГАДУВАТИ ЙІЙ ПРО ЇЇ О Б О В ' Я З К И СУПРОТИ НЕСКОРЕНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦІЇ!

ВІЧНА СЛАВА БОРЦЯМ І ГЕРОЯМ УПА!

ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ,
К л і в л е н д, О г а й о

ПОСЛАННЯ

Слава Ісусу Христу!

ЙОСИФ

Божею Милістю Патріарх Києво-Галицький і всієї Руси.

БРАТАМ І СЕСТРАМ В УКРАЇНІ І НА ПОСЕЛЕННЯХ СУЩИМ МИР У ГОСПОДІ І АРХИЄРЕЙСЬКЕ БЛАГОСЛОВЕННЯ!

Дорогі Браття і Сестри!

Ще недавно, з нагоди мого 90-ліття звернувся я до вас з Посланням, висловлюючи в ньому свій подив для вас та своє сострадання з вами і прохаючи вас витривати в вірі батьків та у вірності нашій святій Церкві.

Сьогодні, наближаючися до закінчення — фіналу спільної з вами моєї життєвої симфонії, унаглядненої в ювілейних святкуваннях 90-річчя з дня мого народження, „сидячи на санях, помисливши в душі своїй і хвалу віддавши Богу”, як це читаємо в древньому пам'ятнику нашої християнської літератури, „Поученні Володимира Мономаха дітям”, — бажаю скерувати ваші духовні очі на Нерушимий Знак нашої сили і нашої надії на перемогу. Цим Непорушним Знаком у днях нашої всенародної скорби є Пресвята, Пречиста, Препоблагословенна, Славна Владичиця наша Богородиця і Приснодіва Марія.

У жовтні кожного року святкуємо Її празник Покрови. Цей наш рідний український празник стався виявом збірної української душі, проникнутої благодаттю Христової Істини. Це празник, в якому діти і Мати, вірні і їхня небесна Заступниця і Владичиця, з'єднані разом у молитві і любові, в горю, терпінні і радості. Цей празник для нас тим цінніший, що він спільний для нас усіх християн; щобільше, для всіх синів і дочок Української Землі, що Бога шукають, істирочною недолею ще роз'єднаних, хоч усі ми по суті одне в ісповіді Христа Богочоловіка, Єдинородного Божого Сина, в своєму житті з благодаті всім нам спільних тайн і в своєму бажанні та віковичному змаганні — бути дітьми Єдиної Святої Соборної і Апостольської Церкви. Всі ми одне у своїй вірі та в своїй тузі за всенародною єдністю. Пресвята Богородиця, під якої чесним і чудесним Покровом всі ми як діти під охороною Матері перебуваємо і в бідах та нуждах наших під Її Покров прибігаємо, була і є оцим непорушним Пристищем, знаменем і запорукою єдності нашої української християнської родини. Вона ж бо як „Діва днесь предстоїть у Церкві і з хорами святих за нас молиться Богу...” І тому благаємо Її словами вечірніх стихир: „Великим заступництвом для печальних Ти є, Богородице чиста, скоро Помічнице, Спасення світу й утвердження, милости Глибино, Божої Мудрости Джерело, світу Покрове..., бо „... Ти для мучеників Добриво і для всього світу предивний Покров. Покрий Владичице омофором милости Твоєї наряд наш увесь...”

Цьогорічний празник Святої Покрови ще тим цінний та особливий, що він співпадає з великою всенародною річницею в останній, ще не завершений, історичній добі змагань українського народу за свою національно-державну суверенність, що випливає з любови до своєї батьківщини. Та любов батьківщини є природним обов'язком кожної людини. У християн є вона чимсь вищим, святішим, а саме надприродною релігійною повинністю, що опирається на об'явленій науці. Та релігійна повинність походить з заповіді Божої — пошани і любови батьків, а остаточно виростає з великої і загальної заповіді любови ближнього, яка домагається, щоб ми любили всіх людей; одначе, щоб особливою любов'ю любили найближчих ближніх, яким найбільше завдячуємо матеріальні, духовні і моральні добра, а такими найближчими ближніми є наші батьки і батьківщина. Батьківщина — це наш рідний край, наша мова, наша історія, наша віра, всі наші предки, що продовж століть будували свою державу. Любов батьківщини є приказом розуму, серця і віри. Вона є найбільшим багатством, найвищою моральною силою народу, найбільш плодотворною землею, на якій росте культура. Тільки в батьківщині і через законну рідну державу наряд вповні задоволює свої духовні, моральні і суспільні потреби та й осягає найвищий ступінь ладу, безпеки і добробуту.

Совершений християнин повинен бути досконалим патріотом. Не є досконалим християнином той, хто по думці Божій не любить всеціло свого народу. Свята Церква поручає чесноту любови батьківщини своїм вірним, заохочуючи їх до жертвенного споживання обов'язків супроти свого народу, держави і даючи поодиноким народам кровноспоріднених покровителів у небі.

Християнин як все інше так і свою батьківщину має любити в Бозі і для Бога. То значить радо і широко завжди і всюди думкою, серцем і ділами давати перше місце Богові, тобто любити Бога і Його найсвятішу волю у своїй батьківщині. Без Бога ми були б нічим, а без батьків і батьківщини ми не були б тим, чим ми є, ми не мали б духовної і моральної вартости і краси, які ми набули і маємо. І тому по Богові людина найбільше довжна і зобов'язана своїм батькам і батьківщині. Господу Богові сплачуємо наш довг відданням Йому найвищої релігійної пошани актами віри, надії, любови і послуху. А батькам і батьківщині, як заступникам і знаряддям Творця і найбільшим по Бозі добродіям, сплачуємо належний їм довг виявами пошани, вдячності і помочі та тими ділами звертаємо їм бодай частинно добра, які ми від них одержали.

Після Бога першенство має любов батьківщини. То значить, коли батьківщина в небезпеці і закликає своїх дітей до оборони, вони повинні залишити батька і матір для неї, а ніколи противно. Це залишення батьків для батьківщини є мнимо, бо діти обороняючи батьківщину, обороняють одночасно батьків. Жертвуючи своє життя за батьківщину, дають найбільший доказ любови своїх батьків і рідних.

Любов батьківщини, оперта на любові Бога і з нею злита в одну велику любов, повинна бути діяльна-активна. Любов без діл, подібно як віра без діл, є мертва. Слова св. ап. Йоана: „Дітоньки! не любімо словом, ані язиком, лише ділом і правдою (II Послання Йоана 3,18) відноситься і до кожної любові, отже і до любові батьківщини. Тому що доля батьківщини ґрунтується на діяльній любові кожної одиниці, а вартість діл одиниці залежить від її внутрішньої моральної вартості, то першою і найважливішою працею для добра батьківщини — це внутрішнє моральне удосконалення, ушляхетнення одиниць, бо батьківщина буде такою, якою будуть її діти. Добрий патріот — це людина передусім праведна, шляхетна, жертвенна і безінтересовна. Праця над ушляхетненням свого духа і серця повинна тісно в'язати любов батьківщини із сповненням своїх обов'язків. Щоб любити свою батьківщину, треба пізнати красу рідної мови й історію свого народу і та любов має бути жертвенною. З тої жертвенної любові до своєї батьківщини — України зродилась Українська Повстанська Армія, що стала живим оплотом, наявним символом і вогненним знаменем на майбутнє для прийдешніх поколінь. Родилась вона перед 40 роками, коли здриглась Українська Земля під полчищами ворожих військ. Родилась вона зі свідомості молодого покоління і готовності зі зброєю в руках і жертвою свого життя боронити свій нарід перед смертю.

І хоч як нелюдяною є кожна війна, то шануючий себе народ і свідомо своєї приналежності до нього людина, мають не тільки право, але обов'язок в обороні найшляхетніших вартостей людства — волі, справедливості, національної незалежності, ісповіді віри в Бога, своєї рідної Христової Церкви і Божого миру між народами світу, зробити все, щоб відкрити шлях для встановлення Божого закону на своїй землі.

Отож Українська Повстанська Армія родилась з християнської свідомості про конечність боротьби проти сатани і його земних служителів, бо написано: „Иди від мене, сатано!“... „Господу Богу твоему поклонися і Йоому єдиному послужи!“ (Мт. 4,10) і готовості принести в жертві життя своє за друзів своїх, по взору і заповіді Христа, що „ніхто не має більшої любові, як той, хто віддає життя своє за друзів своїх“. (Йо. 15,13).

Не маючи помічі сторонніх сил, український нарід „на сторожі своєї волі... поставив від карпатських верхів по Дон і Кавказ збройні кадри своїх синів — Українську Повстанську Армію“ і віру в перемогу поклав на двох тривких фундаментах, на зрілості і силі рідного народу і на довірі до помічі Єдиного Всемогучого Бога.

Це тривкі і незнищимі фундаменти, які дали в дарі українському народові, а то й народам всього світу, дотепер небувалий і нерозгаданий феномен. На землі, опанованій варварською ворожою системою, жорстоко пригнічений народ творить власним зусиллям основи свого рідного, єдиного всенационального керівництва. І коли після закінчення війни, світові

потуги браталися на руїнах і горах трупів, коли ділилися сферами впливів, коли безбожницька імперія почала відбудовувати сою розхитану невільницьку систему національного і соціального поневолення, Українська Повстанська Армія ще довгі роки бореться, рятуючи неспламнене ім'я свого народу і право визнавати і прославляти Бога-Творця. Вона жертвою свого життя та крові освятила Українську Землю і стала її добрим та заповітом для майбутніх поколінь.

І хоч багато воїнів Української Повстанської Армії ворог загнав у в'язниці і табори смерті, як це він зробив з ієрархії, священниками і вірними Українських Церков; хоч ворог намагався знеславити воїнів і мучеників, нищив намогильні хрести і заорював танками могили воїнів Української Повстанської Армії, він не зміг знищити її. Вона існує як жива легенда, бо віддає себе під Пречистий Покров Пресвятої Богородиці.

Бувши в'язнем Христа ради в цьому часі і свідком глибокої віри в Бога та довір'я до заступництва Пресвятої Богородиці моїх спів'язнів і каторжників і не маючи можливості довести до відома свого благословення для цього рішення, роблю це тепер. Як Глава і Батько Української Церкви потверджую і благословлю шляхетну постанову Української Повстанської Армії.

Зокрема в 40-річчя народження Української Повстанської Армії, що припадає на осінь цього року, кличу і благаю всіх українців в Україні і на поселеннях, без різниці релігійних і політичних переконань, по Божому, гідно, в єдності, у взаємному прощенні і братній любові відзначити ці роковини і тим дати доказ нашої християнської і національної зрілості.

І якщо моя просьба і моє благання не траплять до ваших сердець, щоб зрушити ваше сумління, тоді нехай до вас усіх промовлять голосом грому море крові ваших братів і сестер, їхнє мучеництво і ісповідництво, могили поляглих за волю Батьківщини, тайги Сибіру, засіяні їхніми кістками, замучені, померлі і живі свідки боротьби за те, щоб напередодні Ювілею Тисячоліття християнства в Україні знову засяяв хрест св. ап. Андрея в престольному граді Києві. Почуйте цей голос „Брате і Сестро! „Чи чуєш? Відівся! Рідна Мати Україна плаче“. Прошу всіх Владик, священників і мирян з'єднатися в молитвах у Празник Святої Покрови, відслужити молебні і в літургійних молитвах пом'янути спочилих воїнів.

Погляньте, мої дорогі Браття і Сестри, на видіння, яке супроводить нас до воскресення і благаймо Пресвяту Богородицю її заступництва, бо „Днесь благовірний народе, світло празнемо отіновані, Твоім, Богомати, пришетям і споглядаючи на Твій пречистий образ, покірно мовимо: Покрий нас чесним Твоім Покровом і вирятуй нас від усякого зла“

Благословення Господнє на Вас!

† Йосиф, Патріярх

Дано в Празник Покрови Пресвятої Богородиці при Соборі Святої Софії в Римі, 1/14 жовтня 1982.

ЯК ДІЙШЛО ДО ЗДВИГНЕННЯ У КЛІВЛЕНДІ
ПАМ'ЯТНИКА ВОЇНАМ УПА
НА ВІДЗНАЧЕННЯ СОРОКРІЧЧЯ ЇЇ ПОСТАННЯ ?

Ініціатива і Діловий Комітет

Ініціатором утворення у Клівленді окремого цвинтарика для могил колишніх вояків Української Повстанської Армії і збудування серед них Пам'ятника в пошану усіх поляглих друзів був кол. вояк УПА "Кум" - Іван Оліяр, громадянин цього міста, член Управи Відділу Т-ва кол. вояків УПА ім. ген. Чупринки. Зустрівши погодження членів свого Відділу, Управа відбула 3-го березня 1981 р. спільні Сходини місцевих Упівців, членів Т-ва і Об'єднання кол. вояків УПА. Присутні порішили почати старання про відкриття спеціальної секції на українським цвинтарі св. Петра і Павла в Пармі для хоронення колишніх Упівців та збудувати в ній відповідний пам'ятник, щоб таким чином вшанувати воїнів УПА і цілу збройну формуцію у сорокріччя її постання.

Для цього вибрали тоді Діловий Комітет у складі: голова - Іван Оліяр, його заступник - Павло Голик, секретар - Теодор Гайдук, скарбник - Ярослав Цьобан, та члени: Григорій Карась, Теодор Колосівський і Михайло Моцьо.

Вибраний Комітет зразу приступив до здійснення задуму - і без труду одержав від о. шамбеляна Лева Тим-кова згоду на відступлення для бажаної Комітетом цілі нової секції в полуднево-західнім розі названого цвинтаря, біля огорожі і близько в'їзду з дороги. На тій площі є місце на 60 могил та на головний пам'ятник посередині. Місця на могили будуть викуповувати кол. вояки, а шість місць в центрі для пам'ятника одержано даром. Нагробники на всіх могилах вояків будуть однакові і з чорного граніту.

Одночасно із заходами на місці, лагоджено справу із Головними Управами Товариства і Об'єднання та замовлено проєкт пам'ятника.

Похорон 18. 7. 1981 р. в Нью-Йорку старшини УПА "Скали" - д-ра Богдана Гука дав нагоду членам Комітету узгодити з друзями Упівцями з інших осередків справи побудови цього пам'ятника за проєктом скульптора Михайла Черешньовського, кол. вояка УПА.

Після оферт від фірм, що виготовляють пам'ятники, виконання цього пам'ятника доручено канадській фірмі Смит-а в Торонто і вплачено зачет. Першими жертводавцями стали самі колишні вояки УПА. Тоді перед Комітетом остало найважливіше завдання: придбати фонди на покриття коштів у висоті ок. 28,000 дол.

Громадський Комітет. Здійснення задуму

В тій ситуації Діловий Комітет рішив звернутися за грошовою допомогою до загалу громадянства, як також до друзів Упівців в інших країнах. Тому Комітет запросив представників місцевих організацій на нараду 20-го березня 1982 р. - і на ній вибрали вони Г р о м а д с ь к и й К о м і т е т, що його очолив мгр Степан Воляник.

Заступниками голови стали: Іван Оліяр, Теодор Гайдук і Павло Голик - колишні вояки УПА, секретарями: Дмитро Струс і Софія Бура, архітектором площі: інж. арх. Зорян Городиський, членами фінансової комісії: Ярослав Цьобан (скарбник), Григорій Карась, Теодор Колосівський, Михайло Моцьо, членами організаційної комісії: Володимир Стригун, Петро Венгрин, Андрій Вільшанський, Володимир Корнацький, Богдан Семків, членами комісії інформації: Степан Кікта, Степан Зорій, Тарас Бурій.

У Громадським Комітеті заступлені оці місцеві Товариства Великого Клівленду:

УКРАЇНСЬКІ ЗЛУЧЕНІ ОРГАНІЗАЦІЇ - Відділ УККА:

д-р Богдан Футей (голова) і Степан Кікта
ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ в АМЕРИЦІ зі Станицею БРАТСТВА УКРАЇНСЬКИХ СТРІЛЬЦІВ: Іван Палка
СТАНИЦЯ БРАТСТВА ДИВІЗІЙНИКІВ: Андрій Вільшанський,

Володимир Корнацький, Володимир Смігуровський
ВІДДІЛ Т-ВА кол. ВОЯКІВ УПА ім. ген. хор. ЧУПРИНКИ:
Степан Зорій (голова), Іван Оліяр, Тарас Бурій, Павло Голик, Григорій Карась, Михайло Моцьо, Богдан Семків, Ярослав Цьобан

ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА: Теодор Гайдук (голова), Теодор Колосівський

ОБ'ЄДНАННЯ ЖІНОК ОРГАНІЗАЦІЇ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ:

мгр Наталія Голембйовська, Софія Бура
ОКРУЖНА РАДА СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ: Ольга Дем'янчук
ОСЕРЕДОК СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ АМЕРИКИ:

Петро Райца
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ:

Микола Поглід
ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ "ПЛАСТ":

д-р Ігор Захарій
ТОВАРИСТВО "РІДНА ШКОЛА": Дмитро Струс

Т-ВО УКРАЇНСЬКИХ ІНЖЕНЕРІВ, Відділ:
архітект Зорян Городиський

УКРАЇНСЬКЕ ЛІКАРСЬКЕ Т-ВО ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ, Відділ:
д-р Ігор Захарій

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ-АРХІВ, інк.: мгр Юрій Кордуба
УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ, Відділ ч. 336 "Сокіл":

Володимир Стригун

УЧИТЕЛЬСЬКА ГРОМАДА: мгр Степан Воляник
КОМІТЕТ ПРОТИ СОВЕТСЬКИХ СВДЧЕНЬ в АМЕРИКАНСЬКИХ
СУДАХ: інж. Юрій Самійленко, Петро Венгрин.

Розплянувавши працю, Комітет з успіхом приступив до здійснювання своїх нелегких завдань, бо речення відкриття пам'ятника був уже раніше устійнений на половину жовтня. Видруковано збіркові "цеголки" за проєктом арх. З. Городиського, який теж поробив рисунки й виміри фундаменту під пам'ятник та подбав про затвердження в Міській уряді, та розголошено збіркову кампанію у пресі (Свобода, Америка, Гомін України, Шлях Перемоги, Поступ, Вісті Комбатанта та Украпрес) і лютючками у місцевих церквах. В місяці серпні члени Комітету відвідували громадян у їхніх домах і приймали пожертви на сплачення коштів спорудження пам'ятника. На прохання Комітету збірки з допомогою цеголок перевели вже друзі в Чикаго (інж. Степан Голяш), в Торонто і в Сідней.

Крім того Комітет урядив 6-го червня фестин у літньому Городі парафії св. Андрія в Пармі та перевів усю підготовку, щоб могли належно відбути відкриття пам'ятника у проголошеному реченні.

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ, о. шамб. ЛЕВОВІ ТИМКОВУ,
ЗВІРЩИКАМ і ВСІМ ТИМ, ЩО ТРУДАМИ Й ПОСЛУГАМИ ПРИЧИ-
НИЛИСЯ ДО ЗВУДУВАННЯ ЦЬОГО ПАМ'ЯТНИКА ТА ЙОГО ВРОЧИ-
СТОГО ПОСВЯЧЕННЯ

ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ
ВИСЛОВЛЮЄ ЩИРОСЕРДЕЧНЕ СПАСИБІ!

Окрему подяку складаємо скульпторові Михайлові Черешньовському за проєктування цього Пам'ятника!

Громадський Комітет
Побудови Пам'ятника УПА
в Клівленді

В ПАМ'ЯТЬ ПОЛЯГЛИХ ДРУЗІВ

У 40 річчя повстання УПА, Товариство колишніх Вояків УПА в Клівленді, дало почин до побудови пам'ятника поляглим Воїнам УПА за волю України. Внесла ідея захопила цілу громаду, бо ж УПА - це власність цілого народу.

На рідних землях могили воїнів УПА, так як могили Воїнів армії УНР, УГА, УСС, УВО, ОУН, Карпатської Січі, ДУН, 1 УД УНА, заорані, кості розкинено. Вовог боїться і мертвих.

Тому далеко від України, на українському цвинтарі в Клівленді, стоїть пам'ятник Воїнам УПА, як свідок слави, стоїть як дуб, як скала, як символ, та вказуватиме на вартості незнищимі, вічні.

В пам'ятнику треба бачити Героїв УПА, що в боротьбі з німецькими й московськими окупантами зрощували своєю кров'ю рідну землю. Тут дух ген. Т. Чупринки, ген. Перебийноса, ген. Ступницького, членів Головного Штабу УПА, тут неустрашимі командири і стрільці Волині, Полісся, Галичини, Східніх Земель, Тут оборонці Лемківщини, Посяння, Ярославщини, Холмщини, Підляшшя. Тут впавші члени УОН та жертви цілого народу, що разом з УПА гордо ставив чоло московським поневолювачам.

В пам'ятнику бачимо Героїв цілої України, різних часів, бо всі вони полягли за ці самі ідеали. Смерть Героїв це жертва любови, за друзів своїх, за народ, за Україну.

Пам'ятник Воїнам УПА - це пам'ятка живим, мертвим і ненародженим.

До Пам'ятника Героям України будуть приходити всі, щоб набрати сил та віри до дальшої праці й боротьби. Він буде єднати живих і мертвих. Перед маєстатом Героїв схилятимуть голови старші й молодь. Він пригадуватиме славне минуле та буде кликати до закінчення розпочатої святої боротьби за незмінні ідеали нації, за волю України.

Пам'ятник поляглим це пригадка жертви. УПА понесла великі жертви. Це правда. Та багато більші жертви поніс наш народ за інтереси Москви. Однак Воїни УПА, що полягли на полі слави, врятували честь Нації, дали дороговказ.

Тим, хто боїться боротьби, хто нарікає на жертви, дає відповідь поет Р. Купчинський: "Ті тисяч-тисячі могил, Народ із них огонь до жил
Ті тисяч-тисячі калік - Зачерпуватиме повік,
Всі виплатяться згодом! Бо став від них народом".

С. Золотий
Степан Голяш - Мар

У СОРОКРІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

"... Нехай вічна буде слава,
Же през шаблі масм права!"

/ Іван Мазепа /

В цьому 1982-му році українська нація -- на Рідних Землях і на поселеннях -- відзначає сорокові роковини постановня найновішої Української Збройної Сили - Української Повстанської Армії / УПА /, яка зродилась на ідеї боротьби Визвольних Змагань попередніх поколінь.

Своїми подвугідними і героїськими чинами УПА вписалась золотими літерами в історію Української Нації, ставши її збройним, оборонним рам'ям у найбільш грізні роки - не лише українського, але й інших народів Європи.

Почин збройної боротьби на два фронти: проти гітлерівської Німеччини і проти червоної Москви, що його після свого виникнення застосувала УПА, знайшов всебічну піддержку українських народніх мас. Перші збройні Відділи УПА, що їх організувала революційна ОУН, оформились на північно-західніх землях України літом 1942 року.

Переглядаючи календар історичних подій в сучасних українських виданнях, зустрічаємо там лаконічну нотатку: "День 14-го жовтня - Свято Покрови - Свято УПА." До часу загально відомої назви, яка стала голосною по цілій Європі, Організація Українських Націоналістів, як найбільш впливовий речник української нації, давала почин теж іншим збройним формаціям, які згодом ввійшли у склад УПА, а такими були: Українська Народня Самооборона /УНС/ - Буковинська Самооборонна Армія /БУСА/. Вони діяли на теренах Західніх Земель, Прикарпаття та Буковини.

Щоб уникнути анархії, Військова Референтура ОУН, після належної підготовки кадр, об'єднала всі ці існуючі збройні одиниці в одну цілість збройних сил підпільної воюючої України, під назвою УПА, яка стала національною армією цілого українського народу. Її головним командиром став тодішній Голова Проводу Революційної ОУН - Тур, прибравши згодом революційне прізвисько Тараса Чупринки. Він, цей великий син України, Тур - Чупринка - Лозовський - Роман Шухевич, свою молодість формував в Українському Пласті, й уже з ранніх років був його зразковим, здисциплінованим членом.

Роман Шухевич - Тарас Чупринка, уроджений 17-го липня 1907-го року, загинув на полі бою з військами МВД в повстанському бункрі в селі Вілогорща під княжим городом Льва, 5-го березня 1950 року.

Незважаючи на те, що був він рівночасно головою Проводу ОУН на Рідних Землях і генеральним секретарем Української Головної Визвольної Ради / УГВР/, він уважав, що боротись за визволення України треба всім конструктивним політичним силам і тому всенациональність УПА підкреслював не лише у заявах, але завжди застосовував це в дії і в практиці.

Тут слід згадати, що коли в 1943-му році полковник УНР Ступницький вступив у ряди УПА, то з доручення ген.Чупринки став він шефом штабу УПА - Північ, замінюючи поручника Сидора-"Зова". Полковник Ступницький увійшов в історію, як генерал УПА Гончаренко. Старшини, які перейшли до УПА із загону Тараса Бульби з Волині, були наділені Головним Командуванням УПА відповідними функціями й постами. Поручник Поль-Польовий, який був членом ОУН - М, був згодом командантом старшинської школи УПА в Карпатах, "Олені", на Магурі, а за свої заслуги в боротьбі був згодом підвищений до ступня майора УПА. Слід тут згадати, що старшинська школа УПА /на терені ЗСА живуть ще колишні учасники цієї школи/, нараховувала приблизно 300 осіб - кадетів. У липні 1944-го року сам Головний Командир УПА, ген.Чупринка, в асисті полковника Шелеста, на закінчення школи вручував учасникам свідоцтва, на яких кожен з них одержав ступінь та відповідну льокату. Цей день був особливо святочний. Службу Богу відправляло тоді декілька священників, а співав під час неї власний хор. Серед кадетів було чимало добрих співаків, абсолювентів гімназій

та Університету Львова, Станиславова, Бережан, Тернополя, чи Стрия. Були там тоді теж студенти із Києва й Одеси.

Враз із старшинською школою УПА, на цій-же горі "Магурі", була теж підстаршинська школа УПА. Інструкторами обох цих шкіл були старшини Дружин Українських Націоналістів / ДУН /, УНР, а навіть патріоти, які своє військове звання досягнули в рядах Червоної Армії. І так поручник УПА "Береза", який був викладачем польової служби, в Червоній Армії мав ступінь капітана. Після переходу в бойові частини УПА, був він курінним командиром. Згодом загинув він в бою смерю хоробрих у 1946 році, в Чорному Лісі.

УПА розпоряджала не тільки високоідейним і добрим складом старшин і підстаршин, а перш-за-все бійців. У роках 1945 / 1946, коли визвольно-революційна активність УПА досягала своїх вершин, у своїх розвідчих довідках вояки оцінювали силу ОУН - УПА приблизно на двісті тисяч вояків. Кожен, хто дещо обзнайомлений із військовим ремеслом, його теорією і тактикою, найкраще знає, що це значить, коли сам народ, без будьякої допомоги сторонніх сил, зумів забезпечити таку кількість війська харчами, одягом, взуттям, ліками і зброєю / це останнє УПА здобувала в боях із ворогами /.

Сучасні українські історики вже дещо написали про боротьбу УПА, але воно ще далеко невисначальне. На тему цих "великих днів, що свідчили гідно про кривавий герць" - пишуть теж і вороги. Ці їхні писання повні брехні, фантазій і тенденційності. Але і в тих ворожих писаннях читач може знайти багато дечого, що свідчить про велич і хоробрість боротьби УПА. Тому в теперішній ситуації необхідно нам попрацювати належно над зібранням широкої документації про боротьбу УПА, над опрацюванням об'єктивних історичних розвідок про добу УПА. Треба надіятись, що заплановане на велику скалу видання "ЛІТОПІСУ УПА", що його спільними силами видають колишні вояки УПА, вирівняє цю існуючу прогалину, яку так відчувається. З тих міркувань, українська спільнота в діаспорі появу "ЛІТОПІСУ УПА" повинна всесторонньо піддержати, особливо тепер, коли відзначаємо сорокліття УПА.

Із перспективи пройдених років можемо тепер оцінити документ, що його передав українській еміграції генерал Чупринка. Це історичне "ЗВЕРНЕННЯ ВОЮЮЧОЇ УКРАЇНИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ", з жовтня 1949-го року, яке підписали всі тодішні керівні чинники Проводу ОУН на Рідних Землях, Командування УПА та члени УГВР. Там, між іншим, читаємо: "... Воякча Україна в и м а г а є, щоб українська еміграція була носієм палих ідей, за здійснення яких бореться український народ на Рідних Землях"... Воякча Україна рішуче в и м а г а є від української еміграції є д н о с т и - не на словах, але на ділі, на базі визвольної боротьби українського народу на Рідних Землях".

В хаосі сучасних політичних подій українська людина у вільному світі іноді забуває про подивугідний героїзм свого народу, що його виявили воїни УПА. І саме в це с о р о к л і т т я УПА треба всім нам п е р е в і р и т и нашу духову спорідненість з тими ідеалами, за які згинули найкращі сини і дочки нашого народу.

Оцей пам'ятник, який тут здвигнено, має бути кожночасною пригадкою для усіх: сучасних і майбутніх поколінь, про дні великих змагань славної Доби УПА. Було б непростимим, коли б цей, здобутий найбільшими жертвами і кров'ю к а п і т а л а ц і ї, присипавши його пилом забуття, ми не передали його для майбутніх поколінь.

Хоча друзів-упістів у Клівленді небагато - то в системі громадської праці вони завжди були видними. Свою активність розуміли вони, як продовження розпочатої на Рідних Землях боротьби за визволення свого народу. Деякі з них сьогодні уже в могилах - інші ще живуть. Відчувши поклик місії, яка впала на них, спільними силами переводили вони свій задум у діло. Українська Громада зрозуміла їх і прийшла їм назустріч із щедрою допомогою. Це був найкращий вияв патріотичної спільноти, поодиноких друзів з формацій ОУН - УПА, побратимів І.Української Дивізії та найстарших комбатантів Армії УНР і Українських Січових Стрільців. НЕХАЙ ВІЧНА БУДЕ СЛАВА ТИМ, ШО В ПОЛУМ'ЯНУ ДОБУ УПА ПОЖЕРТВУВАЛИ СВОЇМ ЖИТТЯМ, ЩОБ РЯТУВАТИ ЧЕСТЬ І ГІДНІСТЬ СВОЄЇ НАЦІЇ!

БІЙЦІ ОУН - УПА В СОВЕТСЬКИХ КОНЦТАБОРАХ

/ Слово, виголошене на АКАДЕМІЇ В ПОКЛОНІ 500 ГЕРОЇНЯМ КІНГІРУ, у 20-ліття Кінгирського Повстання, що її влаштував клівлендський Відділ Об'єднання Жінок ОЧСУ 15-го листопада 1974.

Автор слова - Мирон Мицьо - "Дух", колишній воїн УПА і політв'язень сибірських концтаборів ССРСР. Це слово, відписане з магнетофонної стрічки, записане для української радіопрограми її керівником Степаном Зорієм - подане тут у деякому незначному скороченні. /

У другій половині сорокових років, боротьба ОУН - УПА грімким гомоном відбивається в Україні та інших країнах світу -- але з найбільшою силою в концтаборах далекого Сибіру, куди запроторено українських повстанців.

Надхненний духом Степана Бандери, як символа Української Національної Революції, український повстанець творив головний хребет у мільйонній армії каторжників.

Здавалося б, що лидина, скатована слідчими органами МВД /сьогоднішнє КГБ/, виморена голодом, у незмірно важких атмосферичних умовах сибірських тайг -- не тільки фізично, але й духово не повинна бути загрозою для всесильної влади; вона повинна тільки виконувати накинуту їй норму праці і думати тільки про шоденну пайку хліба. З бігом часу, вона так і помре, або буде знищена якимсь "блатняком", який при тому їй скаже: "ти вмри сьогодні, а я доживу до завтра!". Саме так розраховуючи, московські спеці брали за тезу слова Леніна: "...переступний світ повинен сам себе знищити". І справді, ця Ленінова теза оправдувала себе в сибірських концтаборах упродовж довгих років -- аж до часу, поки не завезено туди українського повстанця-революціонера.

Всім нам відомо, що від 1944-го, аж до 1953-го року включно, безнастанно йшли транспорти з України в пустині Сибіру, за словами Хрушова, "з людьми Бандери". До 1948-го року розкидувано їх по концтаборах кримінального елементу, із пляном, щоб вони там були меншістю. Роблено це з певним розрахунком, що кримінальний світ, маючи в своїх руках таборову адміністрацію й великі полегші, за відповідними вказівками влади викінчить політичних в'язнів морально і фізично. У тих часах умовини концтаборів були так жорстокі, що життя людини у них цінилось менше, ніж огарок папіроски. Так було до весни 1948-го року, так що цей рік можна назвати переломовим в історії советських смертних таборів Сибіру.

На початку 1948-го року почали надходити нові транспорти з в'язнями, серед яких переважає число становили полонені повстанці з рядів ОУН-УПА, з великим революційним досвідом.

Тим разом, таборова влада чомусь перша вдарила на тривогу: негайно подвосно охорону, посилено оперативні відділи МВД, часто скликувано на наради таборову адміністрацію, яка майже виключно була в руках кримінальників. Одним словом: настала велика тривога у зв'язку з тим, що мають прибути, або й уже прибули, "бандеровці". І та тривога таборової влади й адміністрації у скорому часі себе оправдала: своєю відвагою українські революціонери з рядів ОУН - УПА в скорому часі зуміли згуртувати біля себе майже всіх політичних в'язнів, незалежно від їхньої національної приналежності і спільно почали домогатись законом даних таборових прав. Кримінальники, маючи за собою большевицьку владу, не скоро давали за виграну. Часто почали траплятись більші й менші сутички, в яких не обходилось без жертв. Така ситуація тривала аж до часу, поки не дійшло до загальних ударів у кількох таборах, у яких остаточно зламано хребет кримінальному світові.

Ця подія сколихнула майже всіми концлагерами Сибіру. Цим разом, побоюючись великого впливу політичних в'язнів на мільйонову масу кримінальників, уже під кінець 1948-го року советська влада відділює

політичних від кримінальних в'язнів і творить дві окремі системи концтаборів, із тою різницею, що для кримінального елемента створено умовини з легшим режимом -- зате для політичних в'язнів застосовано найжорстокіші умовини, які лише зумили придумати спеці від цих діл у Москві. При тому, політв'язням влада постійно говорила: "Ви не живете - ви тільки тимчасово існуєте, як робоча сила, і - раніш чи пізніше - вам прийдеться помирати у цій пустині". З такої ситуації виходило, що немає іншого виходу, як тільки зорганізувати всі свої сили і одностайно стати у своїй власній обороні перед тотальним знищенням.

І так, у першій половині 1949-го року, в таборах "Єзьор-Лага" та в "штрафному таборі ч.26" - організується перша клітина таборової ОУН, до якої входило 6 повстанців-революціонерів. Ново-зорганізована ОУН, застосовуючи не знану до тих часів у таких умовинах глибоко конспіративну тактику, в скорому часі охопила майже всіх українців, які своїм числом становили майже 75 відсотків політичних в'язнів Сибіру. І вже в липні 1949-го року, з доручення ОУН, перша група таборових підпільників ОУН продирається на волю. Їхнім завданням було продістатися в Україну і там навести контакт з ОУН - УПА. Нажаль, ця група не змогла вив'язатись із свого завдання, бо була знищена оперативними відділами МВД.

Невдача нав'язання зв'язку з підпільною Україною перекреслила плян одержати поміч із зовні. Це означало, що треба було розраховувати виключно на свої власні сили. У зв'язку з цим, таборова ОУН постановляє включити в діючий самооборонний рух також в'язнів інших національностей. Відповідно до умовин, вона розпрацьовує певну тактику зв'язку поміж концтаборами, яка блискуче виконувала своє завдання і до самого кінця залишилась нерозконспірованою. В той спосіб, майже до кінця 1949-го року, в кожному концтаборі центрального Сибіру були зорганізовані клітини ОУН. При тому слід додати, що кожен член таборової ОУН складав присягу в л а с н о ю к р о в'ю, словами: "Здобудеш Українську Державу -- або згинеш у боротьбі за неї".

Надійшов 1950-тий рік, на початку якого в Україні, в бою із відділами МВД, гине найбільший син України наших часів: Президент підпільної України, Головний Командир УПА, Провідник ОУН на Рідних Землях -- генерал-хорунжий Тарас Чупринка - Роман Шухевич. У тому самому часі московські людолови почали велику концентрацію в'язнів над Охоцьким морем. Ці в'язні були призначені до висилки тисячних транспортів на Колиму. До цієї висилки були призначені наймолодші, найбільш здорові та, водночас, найбільш запідозрені політв'язні. Це був найбільш небезпечний для московських душолюбів елемент сибірського материка.

Сконцентровано туди десятки тисяч засуджених на смерть, бо до цих пір майже ніхто із Колими не вертався. День і ніч працювали наші революціонери, втягаючи в лави ОУН щораз то нових членів, а коли розпочалася війна в Кореї, з ініціативи ОУН, у переселеному таборі Бухтаваніно, над Охоцьким морем, організується і починає діяти перший військовий штаб, до якого, незалежно від своєї національної приналежності, входять найкращі військовики усіх родів зброї, серед яких українські революціонери творили основний хребет.

Відповідно до умовин, розв'язано в тому часі важливі проблеми побутового і політичного характеру. На особливу увагу серед них заслуговують дві основні, тверді постанови таборової ОУН, а саме:

1. В побутовому характері постановлено, що у внутрішньо-таборовій адміністрації повинні займати місця люди з незаплямленою честю. Вони виконуватимуть свою працю так, щоб у жодному випадку, ні один в'язень не був покривджений.

2. У політично - військовому характері вирішено, що кожен бригадир робочої бригади, в разі потреби, являтиметься сотенним командиром; кожен десятник - курінним командиром; старший десятник - полковим командиром, при чому згадані пости займатимуть люди, охоплені ОУН.

Дальше, у кожному таборі має бути зорганізована самопомога, щоб таким способом допомагати в'язням, яких більшовицька влада тримає у таборних тюрмах і жахливих карцерах.

Слід додати, що згадані вище постанови відносились не тільки до українців. Вони зобов'язували і були прийняті в'язнями всіх національностей, по всіх концтаборах Сибіру. І так, незважаючи на жорстокий голод і тяжку, виснажучу працю серед грізних умовин сибірської зими -- до 1952-го року велика армія каторжників була готова не тільки до самооборони -- але, в потребі, і до атаки.

В 1952-му році, з певного джерела, відповідним шляхом, до таборів прийшло повідомлення такого змісту: "ОБ'ЄДНАНІ АРМІЇ генерала МекАРТУРА в КОРЕЇ ПЛАНУЮТЬ НАСТУП НА МАНДЖУРІЮ". Для мільйонної армії каторжників ця вістка стала якоюсь потрясаючою, незбагненою надією. Зразу почалась інтензивна підготовка до загального зриву. Зв'язковими каналами надходили різні накази і поради -- а, на кінець, видало гасло загального повстання, яке звучало: "ПЕРША ЛЕТУНСЬКА АТАКА МАНДЖУРІЇ!"... День і ніч спеціально призначені для того в'язні слідували за радіовими повідомленнями про хід фронтів дій у Кореї. Але, на превеликий жаль, замість атаки на Манджурію, прийшла вістка: "ГЕНЕРАЛ МекАРТУР ЗНЯТИЙ ІЗ ПОСТУ ГОЛОВНО-КОМАНДУЮЧОГО ОБ'ЄДНАНИМИ АРМІЯМИ В КОРЕЇ".

Тут треба ствердити, що цей час підготовки, незважаючи на розчарування, всетаки мав чи не найбільший успіх і вплив на політичне думання великих мас каторжників, що їх у тих часах начислялось около 15 мільйонів душ. Не було тоді вже ні одної національної групи, яка стояла б осторонь. Ідея волі і незалежності для всіх поневолених Москвою народів, схоплена в кліщі "СВОБОДА НАРОДАМ -- СВОБОДА ЛЮДИНІ!" -- що її ширили українські революціонери, мала свій найкращий успіх і втілення у кожного сибірського каторжника. Це найбільше відчула Москва в 1953-му і в 1954-му роках, коли майже всіми концтаборами потрясла велика буря штрайків і повстань.

Невинною кров'ю кривавилась пустиня Сибіру. Заповнювались таборні тюрми і карцери. Заморювано невинних голодом у темних землянках. Розстрілювано безборонних, роздирано їх злющими собаками. Московський кат казався і застосовував найжорстокіші умовини, які тільки міг придумати, щоб заламати невгнутість і стійкий хребет політичного в'язня. Та навіть цей жахливий терор не мав майже жодного впливу на розпочатий штрайковий рух у концтаборах.

Літом 1954-го року таборами рознеслась потрясаюча вістка, яка блискавичною облігала кругом: "...У ТАВОРАХ КІНГІРУ, КОЛО КАРАГАНДИ, ЗАМОРДОВАНО 500 УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК -- 500 БЕЗБОРОННИХ ГЕРОІНЬ, ЯКІ ВИСТУПИЛИ ПЛЕЧЕ-ОБ-ПЛЕЧЕ". Виступили вони в надії, що своїм невинним жіночим виглядом зрушать закам'янілі серця московських солдатів, які в танках прямували на концтабір, і таким чином стримають цей жахливий наступ. Та не спинив свого наступу жадний крові більшовицький кат: він божевільно мчав по тілах невинних жінок, розторошючи їх під гусеницями сталевих панцерів.

Ця нечувано жорстока, незнана досі в історії в'язничного світу трагедія, мала колосальний вплив на розвиток дальших подій. Від тої пори, велика армія каторжників, під проводом безстрашних борців ОУН -- УПА, майже виходить із конспірації і перед органами більшовицької влади кидає відкриті карти: на терор, відповідається терором. Жертва за жертвою. До того, відкрито проведено тоді чистку таборів від т.зв. "сучих осіб", які співпрацювали з органами МВД. Це, у великій мірі, унеможливило МВД-івським оперативникам працю внутрі мас в'язнів. Рівночасно посилено тоді працю на релігійному і політичному відтинках. У таборах започатковано святкування великих релігійних і національних свят, під час яких в'язні не виходили на працю. Одним словом: започатковано відкритий наступ проти влади, яка з кожним днем втрачала свою силу. Це довело до того, що до Москви безнастанно йшли алярми про небезпеку, яка грозила з дня на день загальним повстанням мільйонів ув'язнених людей.

І так перед Москвою стали три три можливості: 1./ держати за дрютами

ці мільйонні маси в'язнів і ризикувати загальним зривом; 2/. фізично винищити їх /на що, одначе, їх було за-багато /, і 3/. звільнити їх у надії, що коли ці мільйони розійдуться, вони стануть меншою загрозою для імперії. Щоб виграти на часі, Москва остаточно вибрала це останнє.

На переломі 1955 - 1956 -го років, мільйонні маси голодом і холодом морених, пройшовши довголітній політично-виховний вишкіл, тепер роз'їджаються загартованими вояками по всіх закутках московської імперії, несучи з собою втілену в них ідею боротьби за релігійну і державну свободу їхніх націй. І хоча в жовтні 1959-го року від скрито-вбивчої руки Москви гине символ Української Революції - Степан Вандера так, як колись від тої-ж руки згинули Симон Петлюра і Євген Коновалець -- в Україні на висліді не треба було довго чекати. З нових поколінь вийшли нові борці 1960-тих років, за цю саму ідею. Вони посвячували себе всеціло нації, перебираючи на себе тягар визвольної боротьби їхніх батьків. Стають відомими імена Василя Симоненка, Юрія Шухевича, Святослава Караванського і Валентина Мороза, який кинув Москві визов: "Будемо битися!" Ця боротьба буде продовжуватись так довго, аж поки Україна не стане вільною.

НЕХАЙ ВІЧНА БУДЕ СЛАВА ТИМ, ЩО ЗАГИНУЛИ В ЦІЙ БОРОТЬБІ ЗА УКРАЇНУ -
- І ТИМ, ЯКІ С Ъ О Г О Д Н І П Р О Д О В Ж У Ю Т Ь Ц Ю Б О Р О Т Ь Б У !

ЗУСТРІЧ - З'їзд членів Товариства й Об'єднання колишніх вояків УПА з нагоди 30 - ліття ПОСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ та 25 - ліття ВЕЛИКОГО РЕЙДУ УПА НА ЗАХІД.

Клівленд - Парма, Огайо, 1 - 2 липня 1972.

ІДЕМО, ІДЕМО...

*) Ідемо! Ідемо! Автомашинами!

Серце аж рветься за Волгу... За Дін...
Думка впивається мрій наших винами.
Линемо волі й пісням навздогін.
Номер на плечах закрили ми латою,
шапку без номера маєм нову,
В „брюках” підписаних хльоркою клятою
сам бригадир вистриг діру.
Всі ми підстрижені, гладко підголені;
є в нас чуприна і вус замашний,
Чорним ячменем ми ситі; вдоволені
їдем додому, до жінки й дітей!
Всі ми вже сиві, пригноблені, зморшені;
ноги трясуться, шумить голова
В горлі щось душить, а пальці покорчені;
крутить в шлунку й зубів вже нема.

Ідемо хворі, розбиті, розковані;
в грудях сухоти, трахома в очах...
Ідем поламані, паралізовані;
знищила нас мялярія й цинга.
Голодом зморені, збиті роботою,
їдем всі ситі, з хлібами в мішках;
Є в нас пропуклина, та ми з охотою
двигаем куфри й мішки на плечах.
Іде й жіноцтво з набряклими жидами...
Всі рівноправні... Між ними салдат,
Ідуть, мов птиці з обтятими крилами...
Зганьблена честь матерів і дівчат.

Ідемо автами, раді новинами:
Сонце за хмарою пісню співа!
Авта загрузли в болоті, годинами
стогнуть мотори... Вже й день завмира.
Авта спинилися... Ідем підводами!
Думами линем до рідних Карпат...
Ідем снігами, весняними водами...
Серце аж рветься до знищених хат.
Ідем підводами сонно скрипучими.
Бризкає сніг і болото на шлях.
Бродимо в мрях лугами квітучими...
Ідемо раді з сльозами в очах.

Ідемо, ідемо всі до залізниці

з таборів різних з безмежних степів.
Ідемо валками, раді і злісні всі;
тисячів тьма реєстрових рабів.
Ідемо в місто з думками розбіжними,
між фабрики, між високі доми...
Нас зустрічають очима грабіжними
люди новітні й малі пацани.
Всі ми просвічені, сміло балакаєм:
„Куток червоний освіту нам дав!”
Всі ми дадакаєм, воткаєм, какаєм, ”
руський матюк нам язик обмотав.

Ідемо городом нами збудованим,
нами огріваним з шахт і лісів,
Ідемо городом нами годованим
із таборових пшеничних ланів.
Всі поспішаєм з клунками до поїзду,
всі проклинаєм рухливу юрбу,
Ноги нам мліють від довгого проїзду;
серце сміється... забуло журбу...
Ідемо поїздом довгоожиданим.
Ідем на Захід, за Волгу, за Дін...
Ідем вагоном вже давньоневиданим.
Линемо сонцю й вітрам навздогін.

З Азії їдем пустинею дикою.
Ідем без жалю до темних людей,
Але з ненавистю в серці великою
до гордих творців безбожних ідей.
Бог нам простить ту ненависть до злодія,
що грабить усіх нас, і душить, і б'є.
А для забави—у масці добродія—
дари й усмішки нам роздає.

Ідем додому в Європу заковану...
Серце здригається... Чути десь грім!
Ідем в Європу терором збичовану.
Думка вже бачить всю землю розжарену,
і мільйони хрестів і могил,
Думка вже бачить всю землю розжарену,
і мільйони хрестів і могил,
Синяву неба обмиту, розжарену —
і день воскреслий розкованих сил.

СПАССК, квітень 1955.

*) Вірш „Ідемо, ідемо” є зразком української підпільної поезії. Вірш цей був написаний у квітні 1955 р. невідомим автором у місті Спасск на Сибірі під безпосереднім враженням повороту автора і соток інших в'язнів, що їх почали звільнювати з советських концентраційних таборів з початком 1955 року, і пересланий секретно за кордон та надрукований в „Українській Думці” з 15 серпня 1957 р.

ЖІНКА В РЯДАХ УПА

Тарас Шевченко в поемі "Гайдамаки" описує народне повстання проти польських займанців і підкреслює, що:

"жінки навіть з кочергами
ішли в гайдамаки."

Від зарання нашої історії, українська жінка завжди відгукалась на потребу оборони від ворогів та, по зможі, включалася в боротьбу за визволення.

Перед і під час війни Німеччини із Советським Союзом, патріотична українська молодь, а особливо члени ОУН, з наказу проводу, в т. зв. "Похідних Групах" - що начисляли звиш сім тисяч бойовиків - розбрилися по Україні. Там, на всю широчінь, розгорнули вони прапори чистих, національних ідей, усуваючи намул, нанесений впродовж років комуністичною ідеологією та розбуджували серед земляків запал до будови власної держави. Вони блискуче виконували місію звістунів пробудження, хоча масово гинули з рук „Гештапо“, большевицьких партизанських банд і агентів.

Тоді поруч мужчин ішло також чимало жінок. Між ними була також сл. п. Уляна Целевич - довголітня голова Головної Управи Об'єднання Жінок ОЧСУ.

За голосом "кличного дзвону", продісталась тоді до Києва сама своїм зусиллям поетка Олена Теліга. Проте, в розгарі діяльності, німці розстріляли її враз із чоловіком Миколою Телігою, в Бабиному Ярі біля Києва, у 1942-му році.

Згодом, у революційному підпіллі і в рядах УПА, знаходилися жінки - повстанки, які виконували завдання зв'язкових, розвідниць, закордонних кур'єрок, співредакторок повстанських видань, машиністок, шпитальних сестер і лікарюк. Про них розказують у своїх спогадах друзі по зброї, командири, свідки та очевидці. Їх звеличують письменники й поети у своїх чисельних творах.

Командир Степан Хрін, у спогадах-хроніці п.н. "Крізь сміх заліза" й "Зимом в бункрі" -- розказує цікаві епізоди про героїчних дівчат підпілля.

Ось у бою під Лішавою Горішною на Лемківщині, коли він був важко ранений, від полону, а може й смерті, врятувала його повстанка Марійка Степова -- надрайоновий референт Відділу Пропаганди. Він згадує про це так: "... а тут большевики знову близько. Йде скажений бій. На правому крилі командус командир Хома - на лівому командир Чорний. Довкола свист, шум і тріскіт кулеметів. Та ось сіє черга по моїй палатці; один стрілець ранений, палатка дреться й мене залишають... Раптом виринає постать дівчини-героя, Степової. Не залягаючи, вона із пістолем у руках біжить, спотикаючись на скиби, завертає стрільців, щоб мене забрали. Чую її крик: "Так не красиво, друзі, оставлять його! / Вона походила із Полтавщини / Стрільтиму! Сейчас заберіть його!"... Потім бачу її знову, як вона з піднесеним чолом, спокійно відступала полем, куди відходила наша лінія". Ця героїчна дівчина загинула весною 1947-го року, в бою з поляками, недалеко міста Криниці, на лемківській землі.

Бій під Лішавою Горішною був завзятий і тривав цілий день. Раненого, тоді ще чотового Степана Хріна, сільські дівчата вивезли з поля бою, поміж кулі й большевиків, на замаскованому картоплинним возі. Його руки були прострілані кілька разів розривними фосфоровими кулями й тому лікарка Марта хотіла їх ампутувати - одначе повстанки Софія і фармацевтка Богданна-Зена, рішуче на це не дозволили. Обидві вони, немов сербські вили-посестри, що рани гоїли чарівним зіллям, якомсь вилікували йому руки. Це забрало чимало їхнього часу і труду - зате він вживав ще ними зброю у боях проти ворога, впродовж чотирьох років. Богданну-Зену нагло перенесли в інше місце, але вона і далі піклувалась раненим. Командир Хрін згадує: "Під час перебування в селі Л., майже щоденно приходила до нас Богданна, яка

годинами натирала мені руки, щоб вони "прийшли до себе". Вона також опікувалася Іменним і Тарасом. Нераз, у страшну зимову заметіль, великими снігами, погано одита, майже боса, сама одна ішла кільканадцять кілометрів, щоб зробити перев'язку, чи масаж -- і зараз же йти далі в терен, до других повстанців".

Кілька літ пізніше, в квітні 1947-го року, добродушна Богданна-Зена розірвала себе гранатою, wraz іншими друзями-повстанцями під час наскоку поляків на бункер під Перемишлем

В Українському Червоному Хресті працювали тоді теж Катря Зарицька, Галина Дидик, Одарка Гусяк. Всі три вони, спіймані більшовиками, не заламалися й рішуче відкинули всякі пропозиції співпраці з ворогом. За це запроторено їх на довгі роки в тюрму й концентраційні табори.

Дев'ятнадцятилітня Катря Зарицька в 1936-му році була засуджена польським судом на 10 років за приналежність до ОУН і причетність до замаху на міністра внутрішніх справ Польщі - Бронислава Перацко. Німецько-польська війна принесла їй волю лише на короткий час. У Володимирській тюрмі, советські наставники держали її в одиночці майже 15 років. За її гідну, невгнуту поставу політ'язня, співтюремники ставилися до неї з великою пошаною. Капітан Радигін відтворює у своїх спогадах отаку маркантну картину: "...У тюрмі її примушували працювати в пральні й виводили на роботу трохи раніше, ніж нашу геслярську бригаду. І так, під вигуки сторожі, ми вивалювалися на асфальтовий двір перед третім корпусом, і всі, як на команду, підносили наші очі на вікно пральні. Там стояла уже вона -- напів-сива, висока жінка. Стояла не усміхаючись і вітала нас. І всі українці, литовці, євреї й росіяни, молдавани й вірмени, салютували їй"... "Три роки, кожного ранку, під весняним сонцем, чи в похмурі зимові присмерки, у вузькому вікні, як образ Незламної, стояла жінка, зустрічаючи й провожаючи нас".

Для повстанських відділів, розсіяних по рівнинах і горах, наладнання зв'язку було дуже ваною проблемою. Поет-упіст Марко Босслав веде нас із затасним віддыхом, слідом зв'язкової Галки, яка добровільно зголосилася перенести важливі папери.

"Ішла, то бігла Галка. Вечір вже,
У небі місяць чистий тихо плава.
Враз чує Галка гомін...Кінь ірже...
Кати!.. Побачили її...Облава".

Кругом простягалось чисте поле, не було близько ліса і заскочена ворогом повстанка не мала де заховатися. Вона відстрілювалася на всі сторони, і при тому, рівночасно, палила документи.

"І впав наказ: "Живу її зловити!"
"Бандитко здайся! Здайся! Не стріляй!"
Репіли дико більшовицькі крики.
-"Не здайся!" - шептала батьківська рілля.
-"Умри!" - десь журавлиний спів курликав".

Коли вже дотіли папери, тоді з її нагана впали два останні постріли - й не стало Галки. Тільки вітер тихо шепотів: -"Умерла з честю смілива повстанка"...

Героїзм зв'язкових просто переходить межі правдоподібності й сплітається з надреальним. Може саме тсму поетка Лариса Мурович створила баяду "Зв'язкова":

"Над річкою вергають кулі лихі, смертоносні слова,
Там два вороги причаїлись, підпілля ж одна зв'язкова.
Ударилася куля смерічку у груди вогнем, гаряче
І рана живицею звільна, краплисто по тілі тече.
Та де-ж зв'язкова ця? Чи може такої зовсім не було?
Чи стежка помежи куцями в підпільні провадить село?
Як два вороги ще й ограбить вже "мертву" пішли зв'язкову,
Побачили тільки смерічку: високу, зелену, живу!"

Розвідка була дуже важною для повстанських відділів, особливо ти, які мали зі собою все майно, ранених та хворих. Командир Степан Хрін розказує про розвідчицю УПА Галю - Тетяну, вчительку з Лемківщини. Відважна красуня йшла між ворогів, переодягнена в ношу даного терену, наслідуючи їх мову і поведінку. Нераз переганяла попри большевиків корови, часто сиділа з пастухами й співала з ними різних пісень. Згодом своїм досвідом ділилась вона із друзями в бункрі.

"Бувало нераз, що ворог підготовляв облаву, підтягав сили. Я про це нераз повідомляла командира - але далше весь час продовжувала проводити розвідку. Мій командир висмикався ворогові шойно тоді, коли цей був уже зовсім приготований до наскоку. Удар у порожнечу дуже лютить ворога, він перестас вірити доносам і починає гонити безпланово, що для повстанського відділу не страшно".

З розвідки перенесено Тетяну до референтури Українського Червоного Хреста, згодом до Суспільної Опіки, а після переходу лінії Керзона -- на Україну, вона була секретаркою командира Хріна в зимовому бункрі, з 1948 на 1949 рік. Довгими годинами стукотіла вона на машинці, бо писала не тільки звіти, листи й доручення -- але також переписувала спогади командира з рейдів по Лемківщині та з життя в їхньому бункрі. Крім того викладала вона для стрільців історію України, брала участь у різних дискусіях та розривках, що були конечні в таких обставинах. Чудовим голосом співала вона друзям лемківських та інших пісень, частини Богослужень. Влаштувала також традиційний вечір св. Андрія з ворожбами, приготувала різні подарунки для стрільців на св.Миколая та старалася, як тільки могла, піддержувати на душі друзів.

Коли ранньою весною їхня група мусіла опустити к..., вістунка Галя-Тетяна весь час трималася біля кулемета. Командир Степан Хрін згадує: "Раджу їй відійти від нього, бо під час бою на нього буде звернений ворожий вогонь. -- Власне тому я тут - відповіла відважна дівчина - коли впаде кулеметчик, треба буде його заступити".

Виведені в цьому есеї постаті героїнь УПА не є самотніми - за ними стоять цілі ряди відомих і зовсім незаних героїнь нашого резистансу. І, здається, ще й досі шумлять про них дерева в Карпатах і на Волині. Здається ще видніють сліди їхніх ніг на курявах доріг і стежок. А літом хилиться ніжно колос до червоних маків, що може зрости на їхній крові -- бо ось, ще недавно ступали вони межами, крилися в житах і падали там на вічний спочинок.

Разом із воїнами легендарної УПА, їхні імена й чини увійдуть в аннали нашої історії, як вияв найбільшого патріотизму й героїзму нашої доби.

Зустріч двох поколінь: Торонто, „Дім Просвіти“. Звязкова і воїн УПА, подруга „Марічка“ (пані Надя Голяш) в розмові з сеньйоркою українського жіночого руху, сен. Оленою Кислевською. (1952.)

"Злеті, моя Музо, не пташкою - громом,
Щоб пісня народ мій будила на бій!...
"Снагою напій мою душу, вішунко,
Хай в кожному слові гримить буревій!"

/ Марко Босслав /

Зупиняючись на пройденому шляху боротьби УПА з перспективи її сорок-ліття, намагаємось схоплювати різні аспекти цієї героїчної доби, щоб належно її зрозуміти й оцінити.

В документах, світлинах, спогадах очевидців, оживають ці бурхливі роки, а на їх тлі виринають постаті очайдушних провідників, командирів, бойовиків, які серед виїнятоково грізних подій Другої світової війни творили цю легендарну армію безіменних. Серед усіх їх особливе місце займають ті, що воювали одночасно крісом і пером і в тих жорстоких обставинах творили, залишаючи тій славній добі свою поетичну спадщину, зроджену серед боїв і під час повстанських маршів. Серед рясного граду куль, у тисячах боїв, що їх зводила УПА із займанцями українських земель, повстанська Муза кликала за собою своїх вибранців, які до кінця залишилися їй вірними. Вони й досі живуть у своїй творчості і з вічно живучою силою промовляють до глядучих поколінь про славне минуле, якому вони всеціло принесли себе у жертву.

Творчість повстанських поетів появлялась у підпільних виданнях ОУН - УПА. Із них продістались на Захід: "НА ЧАТАХ" /журнал молоді, 1946/, „ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ" /1945/, "ЧОРНИЙ ЛІС" /видання УПА, 1949/, одноднівка п.н. „ЛІТОПИС УПА" / 1947 /. У згаданих виданнях поміщені вірші й поеми повстанських поетів, яких вірші знаходимо теж у співаніку УПА п.н. "ПОВСТАНСЬКИЙ СТЯГ". Окремими підпільними виданнями появились збірки Петра Гетьманця-Волоша п.н. "МОЇ ПОВСТАНСЬКІ МАРШІ" /1946/, і "РАНОК СМЕРТИ" /1946/, Марка Босслава п.н. "ПОЕМИ" /1949/ та Марти Гай п.н. "ДО ЗОРІ" /1950/.

У вересневому числі за 1945-тий рік в підпільному журналі "ІДЕЯ І ЧИН", між іншим, подана ляконічна нотатка: "Упав на полі слави визначний публіцист і поет, лікар УПА, др.Юрій Липа, згинувши героїською смертю в бою з большевиками". Одначе, намалювана ним героїчна картина поклику до походу під стягом Святого Юрія проти диявольських сил, і досі промовляє до нас із повною силою:

"Націє, народжена з огня,
Націє великая, молись --
Яснозбройний Юрій, як колись
Осідлав могутнього коня..."

У строфах цього поета відчуваємо нестримний ритм цієї героїчної доби, коли формувались когорти Армії Безіменних:

"Вперед, Україно! В Тебе тяжкі стопи,
Пожари хат димляться з-під ніг.
Ні Росії, ні Європі
Не зрозуміти синів Твоїх!..."
...Ми -- нація сузір'я мільонів,
Ми -- серце воль, ми--буйна кузня сили..."

Повстанський поет Марко Босслав, якого поетичні строфи насичені ідейним змістом боротьби, у вірші "Синові Святославові" говорить про вірність покликові Музи:

"Колись, мій сину дорогий,
Рядки ці взявшись читати,
Себе спитаєш: де вони
Родились горді і крилаті?
Усюди, сину! В кожному мить
Повстанська Муза йшла за мною

Й шептала тихо: Час летить,
Співай, поете! Клич до бою!"

Марко Восслав творив теж більші поеми, з описом великих картин повстанських боїв та героїчних постатей. Такі поеми, як присвячена командирові Різунові "ХАЙ ПУТЬ СПАСЕННА ВАМ, СВЯТА", "ВІЙ НА ЛОПАТИ" та "СМЕРТЬ ГЕ-НЕРАЛА", що її автор присвятив генералові УПА Дмитрові Грицаєві-Перебийнсові, чи поема "ГАЛКА" про зв'язкову УПА - це списані з життя події тої героїчної доби, де "кожна хата родила героїв".

Усвідомлюючи факт, що над зовнішню форму поезій не було змоги працювати, у вірші "Критикам", він вияснює:

"Убога форма у моїх піснях,
Старі рядки, старі, утерті ритми.
Спитаєте: Чому на новий шлях
Не вийшов я?...Скажіть:чи біль незримий,
Розпука, сором за моїх братів,
Кайданів брязкіт,сльози, кров, тортури,
Терор - змогли зродити новий спів -
Чи крик, щоб Бог і люди всі почули?!"...

У вірші "Сучасним Поетам" автор кидає визов тим, які, за словами Юрія Клена: "...за хліб і чай - оспівують нам пекло, наче рай":

"Будь проклят, хто катові гимни покійрно
Співає під звуки тюремних тортур.
Поете! Батьків заповітам будь вірний:
Ти раб - чи Отчизни новий трубадур?!"

Таку-ж тематику знаходимо у його вірші "Чого-ж ви мовчите?":

"Мовчіть... Саджайте хрест на рідну Матір,
Вичуйте добре плоть її святу!
Та знайте: підла ласка супостатів
Вас не спасе, як месні руки доростуть!"

У творчості Марка Восслава знаходимо теж розпучливе звернення до т. зв. "вільного світу", який упродовж довгих десятиліть "переговорює" з можливо-владцями Кремлю, віддаючи йому щораз то нові країни на поталу. У світлі недавньої доби горезвісного "детанту", вірш "ПЕРЕСТОРОГА" набирає особливої гостроти й актуальності:

"Кудюю йдеш, облудний, людський світе?!
Ховзькі твої забріхані стежки.
Ви потоптали мудрі заповіді
Своїх пророків! Гострий меч тяжкий
Над світом висить...Дика, люта гидра
Вже отворила пащу і чека
Моменту... Меч і скептр із рук всім видре
Кремлівський змії...
О, не братайтеся з кровавим гадом,
Спасення не шукайте у крутнях!
Ще час! Беріть мечі - пусті наради киньте,
Лиш боротьба врятує світ!":

Інший поет-воїн, Петро Гетьманець-Волош, родом із Полтавщини, що був теж редактором підпільних видань і який поляг на Закерзонні 21.травня 1946 року, у своїй збірці поезій п.н. "МОЇ ПОВСТАНСЬКІ МАРШІ", залишив напосні боєм і непокірністю вірші, які зраджують поетичний талант і неабиякі потенційні можливості поета, що його життя обірвалось на 25-тій весні:

"На розпуттях хистких неповторних доріг
Під грозою шаліючим небом,
Я святую любов в серці своєму зберіг

Україно - Вітчизно, для Тебе.

Усім чаром своїх наддніпрянських степів,
Буйним гуком козацької Січі,
Ти живеш, як безсмертя у крові моїй,
Як порив сил палких, таємничих...

Усім жахом Полтави, Базару і Крут,
Страшним рабством і кров'ю Пеглюри
Ти мене обернула у месницький бунт,
В світлий рокіт крилатої бурі!"

У віршах Петра Гетьманця-Волоша відбивається ритм повстанських маршів, у яких він відчуває кріпкий духовий зв'язок із тими, які колись, перед ним, боронили цієї землі:

"О, мій Батьку! Десь може в кайданах умерши
Не досягши в житті сонцяєйних вершин...
Твій важкий шлях борні не забуто й тепер ще:
Крізь сніги його довжить Твій трепетний син"...

Або, у вірші "Вперед!":

"Похилені, засніжені, зігріті,
Але так вперто ми ідем...
В нічній безтямі лютий вітер
Дуднить Мазепиним конем.
Мазепиним...І вже в моїй уяві
Стоїть він сивий, молодий,
Батурин, гнів, суди, Полтава,
А потім -- тільки попіл, дим..."

... Давно минулось - та неначе
Й тепер в цім вітрі чую я,
Як сивий гетьман вдалеч скаче,
Вітчизни шепчучи ім'я.

Біжу вперед ...Несамовито
Кричу рядам: Скоріш! Ідем!
Бо у нічній безтямі вітер
Дуднить Мазепиним конем.

У вірші "СЕРЦЕ ПАМ'ЯТАЮ ТЕПЛЕ", що його автор присвятив командирові Зенкові, змальована картина зустрічі двох воїнів УПА:

"Серце пам'ятаю тепле - немов тільки вчора
Ми зустрілись вперше в бурхливім житті...
...Кілька днів...Не були мов ніколи чужими,
Хоч з степів я полтавських - а ти з-за Карпат.

Наша дружба палка - ми в одних хуртовинах,
Хай з степів я полтавських, а ти з-за Карпат,
Та одна в нас велика, свята Батьківщина,
Наші душі одною любов'ю горять!"

Ті-ж самі картини походів і рейдів зображені у віршах Марти Гай - авторки поезій, що появлялись на сторінках підпільних видань. Ось картина перед нічним маршем:

"Туманом заслалась в долині ріка,
Із сіл іде гомін вечірній...
Хай гасне вогонь - розкидайте дрова,
Нас кличе маршрут наш невпинний..."

То знову, у вірші "На Постю", змальована картина відпочинку десь у затишші ліса:

"Потомились -- ніч в марші,
На постю до зорі,
В срібні роси клались спати,

Притулившись брат до брата...

Труд над силу - бурні дні,
Зморшки-карби на чолі,
І суворі, і уперті,
Розірвати присуд смерти...

Автор спогадів-хроніки п.н."ЗИМОЮ В БУНКРІ" / з років 1948-49 /, командир Степан Хрін - Стебельський, який за особливі заслуги був відзначений найвищим відзначенням УПА - Золотим Хрестом Бойової Заслуги - у своєму щоденнику залишив два вірші, в яких віддзеркалені картини боїв:

"Я згадую боїв річниці...
Криваві були, славні дні!
А месники були, як вітер:
В руках пістоля... на коні...
Немов стихія йдуть завзяті,
Відважні лемки на ляхів,
В тому концерті - запах крові,
Уста просохли, в очах гнів:
'У наступ, хлопці! На окопи!
Давай гранати! На штики!'
Там зойки, крики -- а тут "Слава!"
Ех, як люблю я в наступ йти!"

То знову в накреслених командиром Хріном рядках відбиваються задуми й очікування невідомого, серед тиші упівського бункера:

"Внедовзі буде проходити
У наше віко білий день...
Хто-ж принесе до нас, у бункер,
Хоч жменю радісних пісень?
Усі пісні вже проспівали,
Нових співатиме весна...
Ідуть у норах підземелля
Гартовані в боях літа."

Крім відомих, згаданих тут поетів, у підпільних виданнях зустрічимо вірші невідомих упівців, які залишили по собі списані в боях рядки. Їх зустрічимо в таких виданнях УПА, як "Перемога", "Стрілецькі Вісті", "Лісовик". Один із таких віршів закінчується строфами, якими закінчуємо цей наш короткий і скромний перегляд поетичної творчості воїнів УПА:

"Ми умерли за волю, за щастя, за вас -
На ворожих лягли барикадах!..
Відомстіть нашу кров! Повставайте всі враз!
Довершіть світлий день Листопаду!"

АМЕРИКАНСЬКИЙ ВОЄННИЙ ЗВІТОВАВЕЦЬ ПРО БОРОТЬБУ УПА

Сьогодні серед українського суспільства немає уже "невірних томів", які б сумнівалися в існування Української Повстанської Армії, чи критикували б доцільність її боротьби з ворогами української незалежної держави.

Вона - Українська Повстанська Армія та її героїська боротьба, визнана всіма прошарками українського народу.

Збройний виступ УПА проти загарбників українських земель -- це один із найважливіших етапів українського народу на шляху до повного визволення та побудови Української Самостійної Соборної Держави.

Впродовж повоєнних 50-тих, 60-тих і 70-тих років появилось, а ще й сьогодні появляються статті, есеї, книжки чужих, іншомовних авторів, які аналізують, коментують, або критично, а то й вороже оцінюють боротьбу УПА-тобто нашу святу боротьбу за право бути господарем на своїй землі.

У травні 1968-го року, в американському професійному військовому журналі "АРМІЯ", який виходить у Вашингтоні, Д.К. появилась дуже об'єктивна, обширна стаття про історію постановня та боротьбу Української Повстанської Армії, автором якої є широко відомий журналіст Джеймс К. Андерсон.

Дж. К. Андерсон - видавець багатьох журналів, автор різних статей, зокрема на військові теми, знаменитий звітодавець-репортер з воєнних фронтових дій в часі Другої світової війни, служив в американській армії в роках 1943-1945. Перебувавши в Європі, писав, між іншим, інформативні статті про етнічні групи в Європі. Одержав багато нагород за хоробрість, а також за його статті-репортажі про національності, на теренах яких розвивались воєнні дії.

Нам буде дуже цікаво познайомитись з його статтею в названому вище журналі п.н. "НЕЗНАНІ ВОЯКИ НЕЗНАНОЇ АРМІЇ". Цєю, власне, "н е з н а н о ю" армією була Українська Повстанська Армія.

Стаття ілюстрована фото-світлинами відділів УПА, мапкою України з зазначенням її південно-західних теренів, на яких відбувалися бої УПА. Є там також знімки сл.п.генерала Тараса Чупринки, як також знищеного в сутичці з УПА віцеміністра оборони тодішнього польського уряду, ген. Кароля Свєрчевського.

На початку своєї статті автор подає коротку історію постановня Української Повстанської Армії і стверджує, що УПА є продовженням армії, створеної Урядом Української Народньої Республіки в 1917-му році.

Перші відділи УПА, що появились на Волині, згодом збільшилися українцями, солдатами совєтської армії, які попали в німецький полон. Щоб не пасти на невірні роботи в Німеччині, вони втікали з німецького полону й групами приставали до УПА. Опісля до УПА перейшла вся т.зв. українська допоміжна поліція, яка відмовилася виконати наказ німецької адміністрації виступити проти українського селянства й стягати з нього харчеві продукти для німецької армії. Навпаки, українська поліція стала в обороні рідного населення перед грабіжжю німецьких нацистів.

Коли ж у 1943-му році Сталін вислав Колпака з партизанськими загонами проти німців, як також проти УПА, що обороняла право свого народу бути господарем на своїй землі -- УПА була змушена вести збройну боротьбу проти обидвох імперіалістичних сил: брутальної Німеччини і червоної Москви, які вели цю жорстоку війну власне за панування над Україною, щоб вчинити з неї свою колонію.

Дарма, що Гімлер назначив окремого генерала для побороювання УПА, а Колпак збільшив свої наступи на неї -- їм не вдалося зліквідувати УПА. При кінці 1943-го року, твердить Дж.К.Андерсон, УПА ще тоді начисляла 30 тисяч воїнів, мала власний шпиталь, вишкільний табір та відділ пропаганди.

Впродовж усієї своєї окупації німці, на теренах де діяла УПА, конт-

ролювали тільки великі міста, зате УПА мала під своєю владою повіти, містечка та села. Сильні німецькі відділи змоторизованої поліції, панцерні з'єднання і бункри захищали залізничні лінії.

У 1943-му і 1944-му роках німці, відступаючи на захід, намагалися вистиснути УПА з Карпат. Це, однак, їм не вдалося. Пропозицію німців з'єднатися з УПА ген.Чупринка відкинув з розрахунком, що, коли німці й москалі вичерпають свої сили, тоді УПА залишиться самотньою військовою силою, яка зможе вибороти незалежну українську державу.

Коли 5,000 воїнів УПА попали в оточення 30,000-ного радянського війська, Українська Повстанська Армія зуміла щасливо прорватись із залізного кільця і подалась далі на захід. І так двісті-тисячній радянській армії - завданням якої було ліквідувати УПА - не вдалося цього доконати: УПА відступила тоді в більш лісисті та гірські околиці східної Галичини та в гори Карпати і звідтам продовжувала непокоїти ворога.

У вересні 1944-го року більшовики припинили свій наступ.

Російські більшовики в поборюванні УПА вживали найбільш підлих, підступних засобів і метод. Вони творили з місцевого населення т.зв. винищувальні батальйони і тоді наступали на УПА, стараючись інфільтрувати ряди повстанців своїми людьми, уподібнившись до УПА умундуванням з тризубами. Так нападали вони на українські села, палили їх, вбиваючи безборонне населення, з метою наставляти його ворожо до УПА.

Не вдалося більшовикам і друга їхня кампанія проти УПА, яка тривала до червня 1946-го року. В цьому наступі більшовики втратили 15,000 солдатів у той час, коли втрати УПА вносили приблизно 5,000 бійців.

Факт, що УПА видержала ці дві великі офензиви більшовиків, треба завдячувати, в першу чергу, місцевому населенню, яке всякими можливими засобами допомагало воїнам УПА, не зважаючи на жорстокі переслідування. Цьому сприяло і те, що й самі червоноармійці не були вороже наставлені до УПА, а то й були випадки, що деякі вояки червоної армії приєднувались до повстанців, а навіть залишали їм склади склади зброї.

Посуваючись на захід, українські повстанці атакували опановані поляками міста Закерзоння, такі як Сянок, Холм, Ярослав та Любачів. У місяці оборони Польщі. У тому-ж році Радянський Союз, Польща та Чехословацька уклали потрійний союз для боротьби з УПА, яка обороняла українське населення перед депортацією до Радянського Союзу.

Польський генерал Ігнаці Блжм стверджував, що 6,700 озброєних українців становлять поважну загрозу для молодого польського держави... Для ліквідації УПА поляки кинули проти неї повні три дивізії, але після двох років боротьби мусли покликати ще дві дивізії, включно з регіментом саперів та мотORIZEDИМ відділом, як також одною летунською ескадром. Наступ поляків під назвою Операція "Висла" тривав від квітня 1947-го року по березень 1948 - го року. Генерал Блжм стверджує, що Операція "Висла" коштувала поляків: 1,300 жовнірів регулярної армії вбитих - 3,000 членів внутрішньої безпеки, 4,500 комуністів та їх прихильників і 3,000 ранених. Такий сильний опір, який УПА зуміла протиставити переважаючим силам ворога, ген.Блжм приписує лісистому-гірському теренові і знаменитій розвідці.

Важкі бої з поляками та часті наскоки більшовицьких загонів причинилися до послаблення дій УПА і зміни тактики боротьби.

Генерал Чупринка наказує батальйонам УПА розбитися на невеликі відділи та продовжувати боротьбу. Ті відділи УПА, які оперували на Закерзонні, дістали наказ пробиватися на Захід, з метою довести до відома Західного світу про боротьбу України за її визволення.

У т.зв. "ВЕЛИКОМУ РЕЙДИ УПА НА ЗАХІД", на просторі 1,500-милевого маршу до кордонів Австрії, а згодом до американської окупаційної зони Німеччини, добилось кількост бійців УПА. Не всі учасники Великого Рейду дійшли до призначеної мети: багато з них згинули з голоду й холоду, багато полягло в боях

з ворожими військовими заставами.

В Україні, перейшовши до підпілля, малі ізольовані відділи продовжували боротьбу УПА. У березні 1950-го року, в Білогорщі біля Львова, у відкритому бою з відділами НКВД, загинув Начальний Командир УПА, ген.Тарас Чупринка, а команду по вправшому генералові перебрав Василь Коваль, доля якого й до сьогодні невідома.

Під кінець своєї статті Дж.К.Андерсон подає деякі статистичні дані про УПА. Він твердить, що найвище число воїнів УПА виносило приблизно 100,000 воїнів, при чому разом із допоміжними частинами було біля 300,000 осіб.

УПА складалася із 80-ти батальйонів, які ділилися на три райони: Північ - 34 батальйони, Південь - 8 батальйонів і Захід 38. Окремі, незалежні одиниці, в числі біля 2,000 осіб, оперували в околицях Києва, Харкова, Кременчука, Умані, Одеси, Кривого Рога, Дніпропетровська, Криму й Донецького Басейну.

Ukrainian soldiers attend religious services in the field. Priest is preparing to give kneeling soldiers holy communion.

Weapons used by the soldiers of the Ukrainian People's Army were those captured from the enemy. In the above photo a unit of the UPA poses with weapons captured from the Russians.

Теодор Гайдук

СТАНІЦЯ ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В КЛІВЛЕНДІ

Станицю Об'єднання колишніх Вояків УПА засновано в Клівленді в 1955 - му році, при чому стан членства становив вісім членів. Першим головою Станиці був Олександр Герета.

Від початку свого існування Станиця регулярно відбувала сходи свого членства що два місяці. В програмі сходин обговорювано різні організаційні справи та пляновано дальшу працю Станиці.

Так було впродовж повних тринадцять років аж до часу, коли деякі члени, з різних причин, були змушені виїхати з Клівленду - чи то на студії, чи з причини потреби зміни клімату з огляду на свій здоровельний стан, чи в пошуках кращої праці.

За час свого існування Станиця брала живу участь в українському громадському житті на терені Клівленду: влаштовувала доповіді на політичні теми та спонзорувала доповідачів.

Заходом Станиці висвітлено в Клівленді та Янгставні фото-монтаж з дій УПА.

Рівночасно, Станиця занималась проведенням грошевих збірок - в місяці листопаді на фонд "ДАР УКРАЇНСЬКОМУ ІНВАЛІДОВІ" - а під час Різдвяних свят збірка "Коляди" на фонд допомоги хворим і потребуєчим воякам УПА на терені Європи.

Станиця займається кольпортуванням "ЛІТОПІСУ УПА", який на підставі історичних документів інформує про боротьбу українського народу.

На сьогоднішній час Станиця має чотири члени, а її очолює Теодор Гайдук - "Беркут".

Колішні вояки УПА в Клівленді, на зустрічі після сходин, літом 1952.

Тарас Бурий.

Відділ Товариства кол.Вояків УПА
ім.ген.хор.Тараса Чупринки - Романа Шухевича
в Клівленді,Огайо.

Основуючі Збори Відділу відбулися 9-го липня 1950-го року.Присутніх членів-основників було 15.Зборами провів бл.п.Володимир Хома-"Карло".Вибрано першу Управу Відділу в складі:Іван Оліяр-"Кум"голова,Михайло Данко-"Крук"містоголова,Любомир Бревка-"Гонта"секретар.

Прийнявши за Патрона нашого Товариства постать Головного Командира УПА сл.п.ген.хор.Тараса Чупринки - Романа Шухевича,Відділ поставив собі за завдання популяризувати цю історичну й легендарну постать серед загалу української еміграції,як також серед чужомовного світу.Робили ми це при нагодах відзначування роковин смерті Генерала як також влаштуваннях річниць постання УПА-Свято Покрови.

Із важливіших імпрез,влаштовуваних або ініційованих Відділом,слід згадати:
18.X.1956. - доповідь-спогади д-ра Антона Княжинського,десятилітнього в'язня сибірських концлагерів,в яких він перебував wraz із полоненими воїнами УПА та членами ОУН.Ця надзвичайна доповідь була немов безпосередню зустрічю нашої громади із поневоленою,але нескореною Україною.Подібна зустріч мала місце 15.XII.74. з нагоди доповіді воїна УПА - каторжника сибірських концлагерів Мирона Миця - "Духа",підчас відзначення Відділом ОЖ ООЧСУ 20-ліття Кінгірського Повстання та мученицької смерті 500 героїнь.

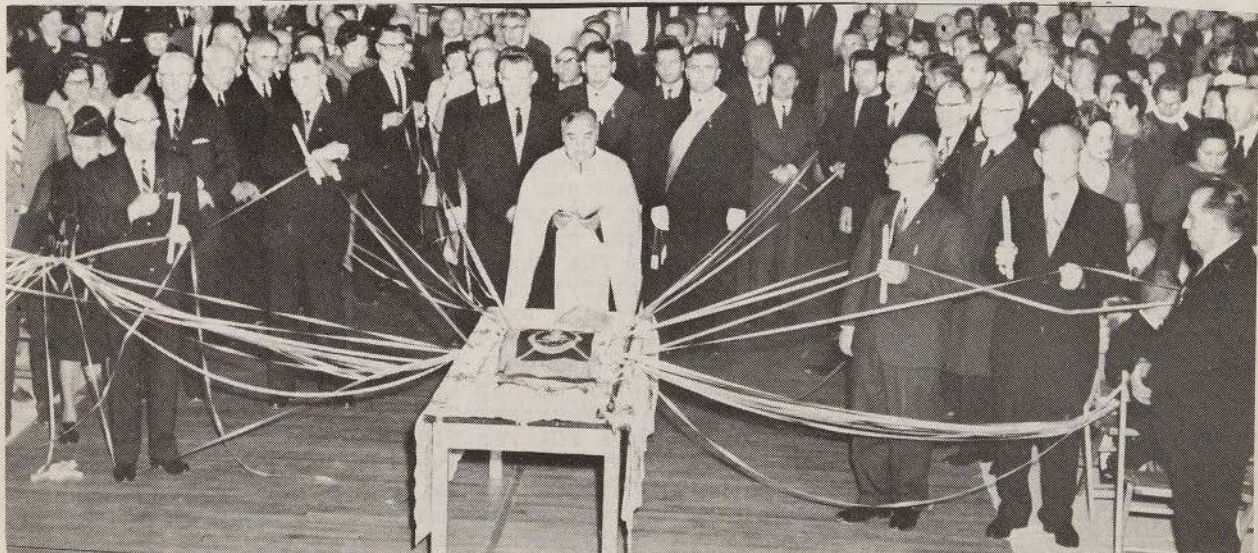
Свято Покрови - День Української Зброї - 14.X.56,із святочною промовою поета Богдана Кравцева,та з виступом соліста-тенора Василя Мельничина.

21.VII.1960.Відзначення 10-тих роковин смерті Головного Командира УПА із виступом Сенатора ЗСА Франка Лавші.

14.X.61."Вечір Творчости Підпілля".Актори української сцени:Я.Пілот-Рудакевич, Ліза Шашаровська та Марія Лисяк виконали уривки з творів Йосипа Позичанюка-"Шугая",Марка Босслава,Петра Гетьманця-"Волоша" і Марти Гай.Доповідь на тему "Повстанська Муза" виголосив письменник Олег Лисяк.

15.X.62.Свято Покрови у Двадцяті Роковини УПА - із доповіддю письменника Юрія Тиса - Крохмалюка.

ПОСВЯЧЕННЯ ПРАПОРА ВІДДІЛУ Т-ва кол. ВОЯКІВ УПА в КЛІВЛЕНДІ

Всечесніший Отець Андрій Улицький довершує Чину Посвячення в дні 19.жовтня 1969 року.

Побіч: Зустріч на летовищі 14. жовтня 1967, в день 25-ліття УПА. Стоять від права: конгресмен Ч. Ванік, др. С. Галамай, др. І. Костецький, др. З. Винницький, пані Костецька і група сумівської молоді. Внизу: Соборна Панахида за ген. Шухевича в дні 14. вересня 1975.

17.Х.65. Свято Покрови у 15-ті роковини смерті ген. Т. Чупринки - Р. Шухевича, із святочною доповіддю проф. д-ра Миколи Богатюка, виступом квартету "Верховина" з Торонто під кер. Олени Глібович, та участю Почесної Ланки українців - ветеранів американської Армії, із станиці ім. Дж. Якубіка.

Найбільш імпазантною /до цього часу/ політичною імпрезою в нашій громаді, було ДВАДЦЯТП'ЯТЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ, яке відбулось 14. жовтня, 1967. р. в аудиторії св. Йосафата, у формі величавого Бенкету. Почесний Громадський Комітет очолював командант бою під Крутами полк. Аверкій Гончаренко, а головою Ділового Комітету святкувань був голова нашого Відділу Вол. Хома - "Карло". В імпрезі виступали: українського роду полк. амер. Армії, "Герой Батаану" др. Володимир Костецький, Генерал вільного Китаю Шу-Куанг-Гю, представник Кореї, вільного /ще тоді/ в'єтнаму, конгресмени ЗСА М. Фіген і Ч. Ванік, представники поневолених Московю народів, посадники міст Клівленду й Парми. Доповідь укр. мовою виголосив др. С. Галамай. В мистецькій програмі взяв участь тенор-бандурист Володимир Луців із Великобританії.

Тоаст-майстром цієї імпазантної імпрези був бл. п. др. Зенон Винницький, який у підготовку й переведення Срібного Ювілею УПА вклав максимум своїх зусиль.

Врочисте посвячення Прапора Відділу відбулось у Десяті Роковини смерті Провідника ОУН Степана Бандери, 19.Х.1969. Прграма включала: Доповідь інж. С. Голяша - "Мара", святочне слово полк. А. Гончаренка, а в мист. частині взяли участь: актор-рецитатор Евген Курило, Христина Липецька та ансамбль "Веселка" із Дітройту. Акту посвячення довершив о. А. Улицький. Посвячений Прапор вручив Відділові тодішній голова Головної Управи Т-ва М. Грицьковян - "Макаренко".

ДВАДЦЯТЛІТТЯ СМЕРТІ ГОЛОВНОГО КОМАНДИРА УПА ген. Т. Чупринки - Р. Шухевича, відбулось в аудиторії школи Норманді 18.Х.1970. Доповідачем був старшина-лікар УПА др. Богдан Крук - "Мелодія", а промову ген. Павла Шандрука, який не міг особисто прибути, відчитав Степан Зорій. Мистецьку частину виповнили виступи ансамблів СУМ-у із Торонто: хор "Прометей" та оркестра "Батурин", під батуютою м-ра Василя Кардаша. Монтаж-рецитацію виконала Грина Барнич - Дубас.

Громадський Комітет для відзначення 25-тих роковин смерті ген.Чупринки-Шухевича, очолений мгр-ом Степаном Волянником, влаштував 14-го вересня 1975-го року величаву Святочну Академію на честь Головного Командира УПА. Свято започатковано відправою Соборної Панахиди за упокій сл.п.Романа Шухевича, яку співслужило 10 священників обох віровизнань. У мистецькій частині виступав скрипаль др.Ярополк Ласовський, жіночий ансамбль "НЕЗАБУДЬКИ" з парафії свв.Володимира і Ольги в Чикаго й місцевий хор "Дніпро" під управою Є.Садовського. Промовцем на святі був проф.др.Микола Чировський.

У 35-ті роковини постанови УПА і 30-ліття Великого Рейду УПА в Західню Європу, 13.серпня 1977 в залі Свято-Покровської парафії відбувся Ювілейний Бенкет. Промовцями на цих святкуваннях були др.Вогдан Крук"Мелодія" з Дітройту і видатний історик о.др.Ізидор Нагаєвський.

Тридцяті роковини смерті Головного Командира УПА відзначено Святочним Концертом в дні 23.березня 1980, що його підготував Громадський Комітет на чолі з головою Відділу Степаном Зорієм. В програмі виступили Ансамблі СУМ із Торонта: хор "Діброва" й оркестра "Батурин" під батуютою мгр.Василя Кардаша, скрипаль др.Ярополк Ласовський та сумівська молодь з інсценізацією. Святочну промову виголосив мгр.Теодор Буйняк з Торонта.

Відділ був господарем загальних З'їздів Т-ва кол.Вояків УПА, які відбувалися в Клівленді. Вперше відбувся Сьомий З'їзд Т-ва кол.Вояків УПА в днях 8-го і 9-го червня 1957, а вдруге, Шіснадцятий З'їзд Т-ва відбувся в Клівленді 5-го і 6-го липня 1976-го року.

Спільний З'їзд членів Рейдуючих Частин УПА / Товариства й Об'єднання ЗСА і Канади/, відбувся тут у 30-ліття УПА і 25-ліття Великого Рейду, в днях 1-го і 2-го липня 1972-го року.

Окремо слід відмітити співпрацю місцевих українських комбатантських організацій, започатковану спільним СВЯТОМ УКРАЇНСЬКОЇ ЗБРОЇ в дні 11-го жовтня 1953-го року, на якому промовцями були старшина-лікар УПА др.Вогдан Крук-Мелодія та восний звітодавець І-шої Дивізії УНА, ред.Олег Лисяк.

Приблизно з того часу почав діяти Діловий Комітет Українських Комбатантських Організацій Клівленду, в складі: полк.Аверкій Гончаренко-голова, інж.Михайло Хронов'ят - містоголова, полк.Михайло Курах - секретар, Тарас Бурий-скарбник та Степан Кіхтан-організаційний референт. Згаданий Комітет об'єднував такі комбатантські організації: Братство У.С.С., ОБВУА, Братство Дивізійників, Товариство й Об'єднання кол.Вояків УПА. Заходом Ділового Комітету влаштовано низку успішних імпрез: СПІЛЬНЕ СВЯЧЕНЕ 15.травня 1955, при співпраці 33-го Відділу СУА ім.Лесі Українки; СВЯТО УКРАЇНСЬКОЇ ЗБРОЇ 20.жовтня 1957, яким відзначено історичні дати: 300-ліття Хмельниччини, 40-ліття Відновлення Українських Збройних Сил і 15-ліття УПА. З промовами виступили отаман Никифор Гірняк і ред. Олег Лисяк. ВОЯЦЬКЕ СВЯТО на честь ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ з великим успіхом відбулось 31.травня 1959, а СВЯТО В ЧЕСТЬ СВЯТОЇ ПОКРОВИ, в рамках якого відбулось Посвячення Прапору Станиці Братства Дивізійників, відбулось 23.X.60.Головним промовцем був др.Любомир Ортинський.

Співпраця комбатантських організацій продовжується практично й досі у формі святкових апелів підчас загально-національних свят, акцій збірки на фонд допомоги інвалідам українських військових формацій і т.п. Підчас двократних відвідин Клівленду Блаженнішим Патріярхом Йосифом в 1973 і 1976 роках, члени нашого Відділу враз із членами Станиці Братства Дивізійників, сповнювали не тільки почесну, але й дійсну охорону Блаженнішого.

Важливим відтинком діяльності Товариства являється сектор допомоги хворим, інвалідам та потребуєчим воякам УПА. Відчуваючи потребу координованої допомоги, вже в половині 1950-тих років засновано при нашому Відділі Референтуру Суспільної Опіки, яку очолив/і тепер дальше очолює/д.Іван Оліяр-"Кум", яка згодом перетворилась Референтуру Суспільної Опіки при Головній Управі Товариства.

Завдяки ширій, жертвенній піддержці українського громадянства Клівленду й околиці, наш Відділ, організуючи щорічну Коляду на фонд Сусп.Опіки, зібрав на цю ціль понад 50 тисяч дол. Це вможливило нам приносити значну матеріальну, а в парі з тим і моральну допомогу потребуєчим друзям по зброї - а відповідь на неї знаходимо в численних, часто зворушливих листах які від них одержуємо... "Моя життя незавидне" - читаємо в одному з них... "Сліпий, нікуди, ані кроку між людей. Ні прочитати, ні написати... Остались тільки слух і пам'ять... Щасливий тільки у снах, бо в них бачу людей, читаю карти, їджу по селах і містах... Але проснусь --- і знов самотній і темний живу у своїй хатині".

Нерідко деякі члени, самі уже "підтоптані", які впродовж 25 років не мали змоги святкувати з родиною Різдва рік-річно ходячи "з колядою", заявляли: "Це вже остання моя коляда!". Однак, прочитавши деякі листи менш щасливих своїх друзів, які відбувають довголітнє ув'язнення /інколи вирок смерти замінені на досмертну в'язницю! / і їхні скарги, що вони "за-сильні, щоб померти і за-слабі, щоб жити"- застановившись, міняють свою думку і продовжують свою щорічну коляду, щоб придбати потрібні фонди і вможливити допомогу своїм друзям.

В ділянці кольпортажі книжок, вже з перших днів свого існування наш Відділ займався поширюванням видань з упівською, або військовою тематикою-- включно з останніми випусками "ЛІТОПISY УПА".

Нажаль, "Невмолимий Косар" не поминув і нашого Відділу: 10. вересня 1977, після важкої недуги упокоївся в Бозі наш друг Андрій Молин-"Мак" - чотовий санітар Куреня УПА "Месники", родом із села Пискоровичі, Ярославщина.

Дня 20-го січня 1978 несподівано відійшов у вічність невтомний, провідний член ОУН-УПА району Бірчі, довголітній голова нашого Відділу, друг Володимир Хома "Карло" 25. жовтня 1980, виснажений невилічимою недугою, помер відважний вояк сотні командира Громенка, Ярослав Бурдяк-"Сввірк", родом із села Сівчина коло Бірчі.

Слід згадати, що на терені Клівленду відійшли у вічність дві підпільниці ОУН-УПА, катовані протягом довгих років у тюрмах "людової" Польщі. Це колишня дружина командира УПА Закерзоння Мирослава Онишкевича-"Ореста"/страченого у Варшаві 1950/- Стефанія Онишкевич - Сікора, яка померла 8. червня 1980 р, та двоюрідна сестра цього ж к-ра "Ореста"- Уляна Фаріон, яка померла 9 років раніше від неї, 20. червня, 1971.

Впродовж років свого існування наш Відділ начисляв 22 до 24 членів/тепер 21/, а його Управу очолювали: Іван Оліяр-"Кум"/1950, 1951, 1953/, Михайло Мачина-"Гук"/1952/, Ярослав Баб'як-"Ворон"/1954/, Михайло Данко-"Крук"/1955/, Степан Зорій-"Туча"/1956-1959 та 1978-1982/, Микола Рошецький-"Королик"/1960/, Петро Дмитрик-"Лісовик"/1961-1963/. Від 1964 року, аж до своєї смерті/20. січня 1978/, головою Управи був Володимир Хома-"Карло".

Функцію секретаря Управи протягом усього часу сповняли: Любомир Галушка-"Гонта"/1950-51/, Ілько Швець-"Бистрий"/1952/, Микола Рошецький-"Королик"/1963/, Іван Оліяр-"Кум"/1964-65/, Тарас Бурий-"Буркун"/1952-1962 та 1966-1982/.

Почавши з 1956-го року, з рамені Відділу пересилаються періодично окремі упівські радіо-передачі, які редагує теперішній голова Управи д. Степан Зорій-"Туча".

На світлині вгорі: ІНІЦІАТОРИ ЗДВИГНЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА УПА В КЛІВЛЕНДІ-члени Відділу і Станиці кол. Вояків УПА.

Внизу від ліва: Виступ баритона др. Володимира Воднара в мистецькій програмі спільного З'їзду кол. ВОЯКІВ УПА ЗСА і КАНАДИ з НАГОДИ 25-ліття ВЕЛИКОГО РЕЙДУ УПА.

При фортепіяні піяністка ІРИНА ЗАЯЧКІВСЬКА ГАВРИЛЮК, яка довгі роки співпрацювала з Відділом, допомагаючи в мистецьких імпрезах. Син проф. І. Гаврилюк боровся і згинув в лавах УПА.

СКУЛЬПТОР МИХАЙЛО ЧЕРЕШНЬОВСЬКИЙ БІЛЯ ПАМ'ЯТНИКА
ЛЕСІ УКРАЇНКИ В КУЛЬТУРНОМУ ГОРОДІ КЛІВЛЕНДУ.

Творець ПАМ'ЯТНИКА ПОЛЯГЛИМ ВОЇНАМ УПА в Клівленді,
біля монументального пам'ятника поетесі Лесі Укра-
їнці, який вважається одним із найбільших та най-
кращих творів його мистецького дорібку.

Г Р О М А Д С Ъ К И Й   К О М І Т Е Т
ПОВУДОВИ ПАМ'ЯТНИКА У СОРОКРІЧЧЯ ПОСТАННЯ УПА В КЛІВЛЕНДІ
п о в і д о м л я є , щ о

1942

в НЕДІЛЮ, 10-го ЖОВТНЯ 1982 року
в і д б у д е т ь с я

1982

ВРОЧИСТЕ ВІДКРИТТЯ І ПОСВЯЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА ПОЛЯГЛИМ ВОЇНАМ УПА

н а
УКРАЇНСЬКОМУ КАТОЛИЦЬКОМУ ЦВИНТАРІ свв.ап. ПЕТРА і ПАВЛА,
при вулицях ПЛЕЗАНТ ВЕЛЛІ і ГЕРЦ РОВД у ПАРМІ, ОГАЙО

п о ч а т о к : година 2-га пополудні

П Р О Г Р А М А :

1. АМЕРИКАНСЬКИЙ ГИМН . . . . . др. Юрій ОРИШКЕВИЧ
2. СЛОВО НА ВІДКРИТТІ . . . . . мгр. Степан ВОЛЯНИК,
Голова Громадського Комітету
3. ВІДСЛОНЕННЯ І ПОСВЯЧЕННЯ СИМВОЛІЧНОГО ПАМ'ЯТНИКА УПА, долата скульптора-
колишнього воїна УПА, маєстра М. ЧЕРЕШНЬОВСЬКОГО
4. С А Л Ю Т   П О Л Я Г Л И М . . . . . Українські Комбатантські й Молодечі
Організації та Американські Ветерани
"ТИМ, ЩО ВПАЛИ" / ПРИСВЯТА / . . . інж. Степан ГОЛЯШ з Чікаґа,
Софія БУРА
5. СОВОРНА ПАНАХИДА ЗА ПОЛЯГЛИХ ВОЇНІВ УПА, в співслуженні УКРАЇНСЬКОГО
ДУХОВЕНСТВА обох віровизнань
6. "ОГНІ МЕСТИ" - Василь Пачовський
"МОЛИТВА ПОВСТАНЦЯ" - Марко Воеслав - рецитація Гайнріха ШТАЙНГАГЕНА
7. СВЯТОЧНА ПРОМОВА . . . . . др. Богдан КРУК-"МЕЛЬОДІЯ"
з Дітройту, Міч.
8. ПРИВІТИ З НАГОДИ ВІДКРИТТЯ П А М ' Я Т Н И К А
9. "ХВАЛІТЬ ІМ'Я ГОСПОДНЄ - К.Стеценко
"ЖУРАВЛІ" - В. Вахнянин - виконує хор церкви св.Андрея,
під диригуванням Михайла КНАПА
10. УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ГИМН

Програму Святкування веде інж. Степан ГОЛЯШ-"МАР"
сурмач: Петро ВЕНГРИН

На випадок дощу, ПРОГРАМА СВЯТКУВАНЬ відбудеться на залі /побіч/.

З М І С Т :

1. М. Мінський: "ПОЛЯГЛИМ ПОВСТАНЦЯМ"	ст. 3.
2. Громадський Комітет: "ДУМКИ З ПРИВОДУ ВІДКРИТТЯ" . . .	ст. 4.
3. ПОСЛАННЯ БЛАЖЕННІШОГО ПАТРІАРХА ЙОСИФА	ст. 5.
4. Степан Кікта: "ЯК ДІЙШЛО ДО ЗДВИГНЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА УПА"	ст. 7
5. Степан Голяш: "В ПАМ'ЯТЬ ПОЛЯГЛИХ ДРУЗІВ"	ст.10.
6. Степан Зорій: "У СОРОКЛІТТЯ УПА"	ст.11.
7. Мирон Мицьо: "БІЙЦІ ОУН-УПА В СОВЕТСЬКИХ КОНЦТАВОРАХ" . .	ст.13.
8. Невідомий автор: "ЇДЕМО, ЇДЕМО!"	ст.17.
9. Наталя Голембйовська: "ЖІНКА В РЯДАХ УПА"	ст.18.
10. Софія Бура: "ПОВСТАНСЬКА МУЗА"	ст.21.
11. Степан Воляник: "АМЕРИКАНСЬКИЙ ВОЄННИЙ ЗВІТОДАВЕЦЬ".....	ст.25.
12. Теодор Гайдук: "СТАНІЦЯ ОБ'ЄДНАННЯ кол.ВОЯКІВ УПА" . . .	ст.28.
13. Тарас Бурій: "ВІДДІЛ Т-ва кол.ВОЯКІВ УПА В КЛІВЛЕНДІ" . .	ст.29.
14. Скульптор МИХАЙЛО ЧЕРЕШНЬОВСЬКИЙ біля пам'ятника Лесі .	ст.33.
15. ПРОГРАМА СВЯТКУВАНЬ З НАГОДИ ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА УПА...	ст.34.
16. З М І С Т	ст.35.

"ОДНОДНІВКУ" з нагоди ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА УПА
видав ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ

Редакційна Колегія: мгр.Степан Воляник,
Софія Бура,
ред. Степан Кікта,
Степан Зорій

ДЕРЕВОРИТ ВОІНА УПА, НІЛА ХАСЕВИЧА /1949/